

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

**«Εκπαίδευση και Οικονομική Ανάπτυξη: Πως
το εκπαιδευτικό σύστημα αλληλεπιδρά στην
οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας».**

Καραμεσίνη Αθηνά

Δηλωματική εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του
Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική της Εκπαίδευσης και
Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων.

Πειραιάς, Ιούνιος 2023

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM
IN ECONOMICS IN EDUCATION AND
MANAGEMENT OF EDUCATIONAL UNITS

**"Education and Economic Development:
How the education system interacts in the
economic development of society".**

By
Karamesini Athina

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements of the degree of Master of Arts in Economics in Education and Management of Educational Units.

Piraeus, Greece , June 2023

Στην οικογένειά μου

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία αποτελεί διπλωματική εργασία στα πλαίσια Ακαδημαϊκού προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς του Τμήματος Οικονομικής Επιστήμης «Εκπαίδευση και Οικονομική Ανάπτυξη: Πως το εκπαιδευτικό σύστημα αλληλεπιδρά στην οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας».

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Κανά Άγγελο για το ενδιαφέρον και την βοήθειά του στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την ανεκτίμητη στήριξή τους τόσο στον προπτυχιακό όσο και στον μεταπτυχιακό κύκλο σπουδών μου καθώς και στην εκπόνηση της εργασίας.

«Εκπαίδευση και Οικονομική Ανάπτυξη: Πως το εκπαιδευτικό σύστημα αλληλεπιδρά στην οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας».

Σημαντικοί Όροι: οικονομική ανάπτυξη, παραγωγικότητα, ανθρώπινο κεφάλαιο, εκπαίδευση, οικονομική της εκπαίδευσης.

Περίληψη

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο να παρουσιάσει και να ερευνήσει τις θεωρητικές μελέτες και προσεγγίσεις σχετικά με την ιστορική αναδρομή της εκπαίδευσης σε σχέση με την οικονομία. Η εκπαίδευση αποτελεί βασικό μοχλό ανάπτυξης. Καμία χώρα δεν μπορεί να επιτύχει βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη χωρίς σημαντικές επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Η εκπαίδευση εμπλουτίζει την κατανόηση των ανθρώπων για τον εαυτό τους και τον κόσμο γύρω τους. Η εκπαίδευση βελτιώνει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων και παρέχει ευρεία κοινωνικά οφέλη στα άτομα και τις κοινωνίες. Η εκπαίδευση αυξάνει την παραγωγικότητα και τη δημιουργικότητα των ανθρώπων και ενισχύει την επιχειρηματικότητα. Η εκπαίδευση διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου και στη βελτίωση της κατανομής του εισοδήματος.

"Education and Economic Development: How the education system interacts in the economic development of

Keywords: economic development, productivity, human capital, education, economics of education.

Abstract

This work aims to present and research the theoretical studies and approaches regarding the historical review of education in relation to the economy. Education is a key driver of development. No country can achieve sustainable economic growth without substantial investment in human capital. Education enriches people's understanding of themselves and the world around them. Education improves people's quality of life and provides broad social benefits to individuals and societies. Education increases people's productivity and creativity and enhances entrepreneurship. Education also plays an important role in ensuring economic and social progress and improving income distribution.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract.....	vi
Κατάλογος Πινάκων.....	x
Κατάλογος Διαγραμμάτων.....	xi
Εισαγωγή.....	xii

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Οικονομικής της Εκπαιδεύσης.

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

1.1 Οικονομική της εκπαίδευσης

Η Οικονομική της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα.....	xvi
Ιστορική Αναδρομή	xviii
Πολιτικές και Μεταρρυθμίσεις στην Εκπαίδευση της Ελλάδας	xx
Η Δομή του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος	XXIII

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η σημασία της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη.

Η σημασία της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη	xxv
Εκπαίδευση και Εισόδημα	xxvii
Η σχέση μεταξύ εκπαιδευτικών πόρων και των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων	xxvii
Εκπαίδευση και Παραγωγικότητα	xxix
Εκπαίδευση και Επιχειρηματικότητα	xxxι
Εκπαίδευση και Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα.....	xxxii
Εκπαίδευση και Κοινωνική Κινητικότητα.....	xxxiv
Προκλήσεις: Πρόσβαση, Ισότητα, Ποιότητα στην Εκπαίδευση	xxxvi
Ο ρόλος της τεχνολογίας στην εκπαίδευση.....	xxxvii

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Μεθοδολογία / Σκοποί και στόχοι της μελέτης.

Μεθοδολογία.....	xl
Σκοποί και στόχοι της μελέτης.....	xl
Πληθυσμός μελέτης.....	xl
Ερευνητικό εργαλείο.....	xl
Ερευνητική διαδικασία.....	xli
Στατιστική επεξεργασία.....	xli

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Αποτελέσματα.

Αποτελέσματα.....	xlii
Ανάλυση πινάκων συχνοτήτων.....	xlii
Φύλο.....	xlii
Ηλικία.....	xlii
Περιοχή που ζείτε.....	xliv
Ποιο είναι το ετήσιο καθαρό εισόδημα του νοικοκυριού σας;.....	xlv
Ποιο είναι το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσής σας;.....	xlvi
Πόσο ικανοποιημένος είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;.....	xlvii
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;.....	xlviii
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τα κονδύλια που δαπανώνται για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;.....	xlix
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδομές στην Ελλάδα;.....	l
Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις ανάγκες τις αγοράς εργασίας;.....	li
Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικονομικά για την εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτεται πλήρως από το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;.....	lii
Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση καλύτερη από τη δημόσια;.....	liii
Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;.....	liv
Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;.....	lv
Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;.....	lvi
Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτως με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;.....	lvii
Συσχετίσεις.....	lviii

Έλεγχος X^2	lviii
Έλεγχος ANOVA	lxiv
Συντελεστής Spearman	lxv

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συμπεράσματα / Συζήτηση.

Συμπεράσματα-Συζήτηση	lxvi
-----------------------------	------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική	lxviii
Ξενόγλωσση	lxix

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας Συχνοτήτων 1	xlii
Πίνακας Συχνοτήτων 2	xliii
Πίνακας Συχνοτήτων 3	xliv
Πίνακας Συχνοτήτων 4	xlvi
Πίνακας Συχνοτήτων 5	xlvii
Πίνακας Συχνοτήτων 6	xlviii
Πίνακας Συχνοτήτων 7	xlix
Πίνακας Συχνοτήτων 8	l
Πίνακας Συχνοτήτων 9	li
Πίνακας Συχνοτήτων 10	lii
Πίνακας Συχνοτήτων 11	liii
Πίνακας Συχνοτήτων 12	liv
Πίνακας Συχνοτήτων 13	lv
Πίνακας Συχνοτήτων 14	lvi
Πίνακας Συχνοτήτων 15	lvii
Πίνακας χ^2 1	lix
Πίνακας χ^2 2	lx
Πίνακας χ^2 3	lxi
Πίνακας χ^2 4	lxiii
Πίνακας Περιγραφικών Στατιστικών 1	xliii
Πίνακας ANOVA 1	lxiv
Πίνακας Συσχετίσεων 1	lxv

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1.....	xlii
Διάγραμμα 2.....	xliv
Διάγραμμα 3.....	xlv
Διάγραμμα 4.....	xlvi
Διάγραμμα 5.....	xlvii
Διάγραμμα 6.....	xlviii
Διάγραμμα 7.....	xlix
Διάγραμμα 8.....	l
Διάγραμμα 9.....	li
Διάγραμμα 10.....	lii
Διάγραμμα 11.....	liii
Διάγραμμα 12.....	liv
Διάγραμμα 13.....	lv
Διάγραμμα 14.....	lvi
Διάγραμμα 15.....	lvii

Εισαγωγή

Ο κύριος σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει τον ρόλο της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη και την επίδραση της εκπαίδευσης στην παραγωγικότητα της εργασίας, τη φτώχεια, το εμπόριο, την τεχνολογία, την υγεία, το εισόδημα. Η εκπαίδευση αποτελεί το θεμέλιο της ανάπτυξης και το δομικό στοιχείο για μεγάλο μέρος της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας. Η εκπαίδευση είναι το κλειδί για την οικονομική αποτελεσματικότητα και την κοινωνική συνοχή. Με την αύξηση της αξίας και της αποδοτικότητας που απορρέει από την εργασία, οι οικονομικά ευάλωτοι μπορούν να βγουν από τη φτώχεια. Μπορεί να βελτιώσει τη συνολική παραγωγικότητα και την πνευματική ευελιξία των εργαζομένων. Μπορεί να διασφαλίσει την ανταγωνιστικότητα στην παγκόσμια αγορά. Με την ενσωμάτωση σε ετερογενείς κοινωνικές και εθνοτικές ομάδες από νωρίς στη ζωή, η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οικοδόμηση του έθνους και στη διαπροσωπική ανεκτικότητα.

Η εκπαίδευση είναι ένα ανθρώπινο δικαίωμα, ένας ισχυρός μοχλός ανάπτυξης και ένα από τα ισχυρότερα μέσα για τη μείωση της φτώχειας και τη βελτίωση της υγείας, της ισότητας των φύλων, της ειρήνης και της σταθερότητας. Ο όρος *εκπαίδευση* αναφέρεται στην οργανωμένη μαθησιακή διαδικασία που παρέχεται από την Πολιτεία μέσω των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων από διαφορετικές βαθμίδες, με στόχο την απόκτηση χρήσιμων γνώσεων και δεξιοτήτων σε νέους ανθρώπους (Παππάς, 1990). Παρέχει μεγάλες, σταθερές αποδόσεις όσον αφορά το εισόδημα και είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας για τη διασφάλιση της ισότητας και της ένταξης. Η εκπαίδευση προωθεί την απασχόληση, την υγεία και τη μείωση της φτώχειας. Για τις κοινωνίες, ωθεί τη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη, τονώνει την καινοτομία, ενισχύει τους θεσμούς και προωθεί την κοινωνική συνοχή. Οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν σημειώσει τεράστια πρόοδο όσον αφορά την εισαγωγή των παιδιών στην τάξη και περισσότερα παιδιά σε όλο τον κόσμο πηγαίνουν τώρα στο σχολείο. Αλλά η μάθηση δεν είναι εγγυημένη, όπως τόνισε η Έκθεση Παγκόσμιας Ανάπτυξης του 2018 (WDR).

Η πραγματοποίηση έξυπνων και αποτελεσματικών επενδύσεων στην εκπαίδευση των ανθρώπων είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου που θα τερματίσει την ακραία φτώχεια. Στον πυρήνα αυτής της στρατηγικής βρίσκεται η ανάγκη αντιμετώπισης της μαθησιακής κρίσης, ο τερματισμός της μαθησιακής φτώχειας και βοήθειας των νέων να αποκτήσουν τις προηγμένες γνωστικές, κοινωνικοσυναισθηματικές, τεχνικές και

ψηφιακές δεξιότητες που χρειάζονται για να επιτύχουν στον σημερινό κόσμο. Ωστόσο, ο COVID-19 έχει προκαλέσει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στις ζωές μικρών παιδιών, μαθητών και νέων. Η αναστάτωση των κοινωνιών και των οικονομιών που προκαλείται από την πανδημία έχει επιδεινώσει την ήδη υπάρχουσα παγκόσμια εκπαιδευτική κρίση και έχει επιπτώσεις στην εκπαίδευση με πρωτοφανείς τρόπους.

Μεταξύ των πολλών δραματικών διαταραχών της, η πανδημία οδήγησε στη χειρότερη κρίση στην εκπαίδευση του περασμένου αιώνα. Σε παγκόσμιο επίπεδο, από τον Φεβρουάριο του 2020 έως τον Φεβρουάριο του 2022, τα εκπαιδευτικά συστήματα έκλεισαν πλήρως για τη διαπροσωπική μάθηση για 141 ημέρες κατά μέσο όρο. Στη Νότια Ασία και τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική, το κλείσιμο διήρκεσε 273 και 225 ημέρες, αντίστοιχα. Ακόμη και πριν από την πανδημία του COVID-19, αυτή η παγκόσμια κρίση μάθησης ήταν έντονη. Ο δείκτης μαθησιακής φτώχειας, που δημιουργήθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα και το Ινστιτούτο Στατιστικής της UNESCO και ξεκίνησε το 2019, δίνει ένα απλό αλλά αποθαρρυντικό μέτρο του μεγέθους αυτής της μαθησιακής κρίσης: το ποσοστό των 10χρονων παιδιών που δεν μπορούν να διαβάσουν και να κατανοήσουν ένα σύντομο κείμενο κατάλληλο για την ηλικία.

Η εκπαίδευση εξυπηρετεί τις ανάγκες μιας κοινωνίας, η οποία χωρίζεται σε τάξεις, δηλαδή τη κυρίαρχη και τις κυριαρχούμενες τάξεις. Η ανάπτυξη της εκπαίδευσης, ανάλογα την ιστορική φάση του κοινωνικού σχηματισμού, καθορίζεται με τρόπο που συντηρεί την ύπαρξη των σχέσεων κυριαρχίας μέσα στην κοινωνία. Συνεπώς, το είδος της γνώσης, από ποιόν και προς ποιούς αλλά και το αν είναι αντικειμενική, συσχετίζεται με τη κοινωνία στην οποία συμβαίνουν. Σε μια φεουδαρχική κοινωνία, η τάξη των φεουδαρχών (ευγενών) και οι εκκλησιαστικοί άρχοντες, βρισκόταν στη κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας και σε εκείνους ανήκε η παροχή γνώσης. Φαίνεται έντονα ο ταξικός χαρακτήρας της εκπαίδευσης. Τον 19^ο και 2^ο αιώνα με το πέρασμα στον καπιταλισμό, παρατηρείται μια στροφή στη σχολική εκπαίδευση εξαιτίας της αυξημένης παραγωγής και της διευρυμένης αγοράς που αναζητά πολίτες και εργάτες για το σύγχρονο βιομηχανικό κράτος. Είναι εμφανές ότι ο οικονομικός παράγοντας έπαιξε σημαντικό ρόλο στην αλλαγή του χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Αξίζει όμως να ερευνηθεί και ο κοινωνικός παράγοντας όπως οι διεκδικήσεις και ο αγώνας των ανθρώπων για τα δικαιώματά τους, όπως το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο παίζει σημαντικό ρόλο ως ένας από τους παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη. Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου είναι η βάση της ανάπτυξης της Οικονομικής της Εκπαίδευσης. Η ανάπτυξη της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία της Οικονομικής της Εκπαίδευσης, η οποία αποτελεί κλάδο της οικονομικής επιστήμης (Blaug, 1970). Συνέβαλε επίσης στη δημιουργία άλλων κλάδων, όπως τα οικονομικά της εργασίας, τα οικονομικά της υγείας και τα οικονομικά της ανάπτυξης. Πράγματι, υπάρχει μεγάλη διακύμανση στο εκπαιδευτικό επίπεδο σε όλο τον κόσμο, η οποία μπορεί να είναι ένας από τους κύριους λόγους για τις διαφορές στις οικονομικές επιδόσεις. Στοιχεία από τον Δείκτη Ανάπτυξης της Παγκόσμιας Τράπεζας (2011) δείχνουν ότι χώρες με παρόμοιο πληθυσμό, όπως η Σιγκαπούρη, η Φινλανδία, η Νέα Ζηλανδία, η Νορβηγία, η Σιέρα Λεόνε και το Τόγκο, έχουν διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης και διαφορετικές οικονομικές επιδόσεις. Μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας δείχνει ότι το επίπεδο εκπαίδευσης ενός ατόμου έχει δευτερεύουσα επίδραση στις ακαδημαϊκές επιδόσεις του. Αυτό σημαίνει ότι αν τα σχολεία κάνουν καλύτερη δουλειά στην εκπαίδευση των μαθητών, είναι πιο πιθανό να αποφοιτήσουν από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πιο πιθανό να φοιτήσουν στο πανεπιστήμιο, οδηγώντας σε συσσώρευση ανθρώπινου κεφαλαίου και οικονομική ανάπτυξη μακροπρόθεσμα.

Από πολλές άλλες εμπειρικές εργασίες, όπως το ερευνητικό εύρημα της Anthonia T. (2012), δείχνει ότι οι επαναλαμβανόμενες δαπάνες για την εκπαίδευση έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη. Είναι σαφές ότι χώρες σε όλο τον κόσμο επενδύουν ένα σημαντικό ποσό στην εκπαίδευση για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. Από την άλλη πλευρά, η ποιότητα της εκπαίδευσης και ο αντίκτυπος στην οικονομική ανάπτυξη συχνά αγνοείται λόγω έλλειψης των δεδομένων (Ogbeba, E. P., 2015).

Σε αυτή την εργασία μέσα από τη μελέτη τόσο της ελληνικής όσο και της ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, αναλύονται και παρουσιάζονται οι έρευνες και τα αποτελέσματα της συμβολής της εκπαίδευσης σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη. Τα ζητήματα όπως το ανθρώπινο κεφάλαιο και η οικονομία και η σχέση της με την εκπαίδευση, παρουσιάζονται σε αυτή την εργασία μέσα από θεωρητικές έρευνες που αποτελούν τη βάση της Οικονομίας της Εκπαίδευσης, ενός κλάδου της οικονομικής επιστήμης. Η οικονομική και η κοινωνική ανάπτυξη θεωρούνται συνδεδεμένες με την εκπαίδευση.

Η σύγχρονη ανάλυση της οικονομίας της εκπαίδευσης είχε τη γέννησή της στην Ομιλία του Theodore Schultz στην Αμερικανική Οικονομική Ένωση τον Δεκέμβριο του 1960. Αυτή η

ομιλία παρουσιάστηκε σε ένα ευρύ κοινό εντός του επαγγέλματος της οικονομίας η αντίληψη ότι η εκπαίδευση μπορεί να θεωρηθεί ως μια επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, μια επένδυση που είναι ανάλογη με τις επενδύσεις στο φυσικό κεφάλαιο. Τα άτομα αποφασίζουν να επενδύσουν στη δική τους εκπαίδευση, ακριβώς όπως οι επιχειρήσεις αποφασίζουν να επενδύσουν σε νέα μηχανήματα (Johnes, G., & Johnes, J., 2004). Η επένδυση σε κάθε περίπτωση συνεπάγεται το τρέχον κόστος και αποφέρει μελλοντικά οφέλη. Η μελέτη των οικονομικών της εκπαίδευσης έχει επεκταθεί σημαντικά στο πεδίο της εφαρμογής τις τελευταίες τεσσαράμισι δεκαετίες – όπως αποδεικνύεται από την ευρεία γκάμα υλικού σε αυτόν τον τόμο. Αλλά οι βασικές γνώσεις για τη θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου παραμένει κεντρική σε οποιαδήποτε ανάλυση της ζήτησης για εκπαίδευση. Ο Ψαχαρόπουλος και ο Πατρινός σκιαγραφούν τα βασικά του μοντέλου του ανθρώπινου κεφαλαίου, τονίζοντας τον ρόλο που πρέπει να παίζει η εκπαίδευση στην αύξηση της παραγωγικότητας των ατόμων. Παρέχουν επίσης εμπειρικές εκτιμήσεις του ποσοστού απόδοσης στην εκπαίδευση σε διάφορες χώρες. Τέτοιες εκτιμήσεις είχαν ιδιαίτερη επιρροή στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πολιτικών των διεθνών οργανώσεων όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, ενημερώνοντας ιδιαίτερα την πολιτική των δανείων για την υποστήριξη της εκπαίδευσης στις αναπτυσσόμενες χώρες και του στόχου της παγκόσμιας πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Johnes, G., & Johnes, J., 2004).

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η Οικονομική της Εκπαίδευσης

Η Οικονομική της Εκπαίδευσης αναλύει το κόστος αλλά και τα οικονομικά οφέλη της εκπαίδευσης, παρέχοντας μεθοδολογικά εργαλεία που μετρούν την αποδοτικότητα των επενδύσεων και των πολιτικών που εφαρμόζονται στην εκπαίδευση. Η αποδοτικότητα βοηθά τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και συμβάλλει στις επενδυτικές και κοινωνικές αποφάσεις για την καλύτερη κατανομή πόρων. Επιπλέον, ερευνά τη σχέση εκπαίδευσης και ανθρώπινου κεφαλαίου με την επενδυτική καταναλωτική συμπεριφορά αλλά και την επίδραση της στη διανομή του εισοδήματος.

Η σημασία της εκπαίδευσης ως μοχλού οικονομικών κερδών για τα άτομα και η αύξηση της παραγωγικότητας για την κοινωνία πιθανότατα δεν ήταν τόσο ψηλά όσο είναι σήμερα. Όλο και περισσότερο, η επιτυχία κάποιου στην αγορά εργασίας καθορίζεται από τις δεξιότητες κάποιου, γνωστές ως *ανθρώπινο κεφάλαιο*. Τα επιχειρήματα όπως το ότι η εκπαίδευση μπορεί να παράγει πιο παραγωγικούς, υγιείς και κοινωνικά εμπλεκόμενους πολίτες υπάρχουν τουλάχιστον από την εποχή του Αριστοτέλη και επαναλαμβάνονται σήμερα επανειλημμένα από τους πολιτικούς, εκπαιδευτικούς, ηγέτες επιχειρήσεων και γονείς. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ξοδεύουν πάνω από το 7% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος τους (ΑΕΠ) στην εκπαίδευση, ύψους 1,2 τρισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως. Η εκπαίδευση είναι κρίσιμης σημασίας για την οικονομία των Η.Π.Α. και επενδύονται πολλά στο κλάδο της εκπαίδευσης.

Η *οικονομική της εκπαίδευσης* αναλύει τα οικονομικά οφέλη και το κόστος της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Επιπλέον, τα οικονομικά της εκπαίδευσης παρέχουν μια χρήσιμη μεθοδολογία για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας, υποστηρίζουν τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και διερευνούν τον αντίκτυπο της εκπαίδευσης στην κατανομή του εισοδήματος, την ισότητα ευκαιριών και την κοινωνική ανισότητα (Galor και Tsiddon, 1997). Εξετάζει τη σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης, του ανθρώπινου κεφαλαίου και της καταναλωτικής συμπεριφοράς και διερευνά την εκπαίδευση ως καθοριστικό παράγοντα των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης. (Το ερευνητικό πεδίο των οικονομικών της εκπαίδευσης είναι δυναμικό και ανοικτό (Wolfe and Haveman, 2000). Εξετάζει την αποτελεσματικότητα της

χρηματοδότησης της εκπαίδευσης σε σχέση με την αγορά εργασίας και διερευνά επίσης την εκπαίδευση ως σύστημα παραγωγής. (Γκόβας, Δ., Παππούλης, Π., & Χαρατσής, Ι., 2016).

Η *Οικονομική της Εκπαίδευσης* θεωρείται ένας καινούριος κλάδος της οικονομικής επιστήμης, ο οποίος αναφέρεται στο βιβλίο του Adam Smith “Ο πλούτος των Εθνών” (1776), διατυπώνει τη θέση πως οι δαπάνες για την εκπαίδευση αποτελούν επένδυση, η οποία δημιουργεί ανθρώπινο κεφάλαιο και οδηγεί στην αποδοτικότητα. Η μόρφωση ενός εργαζόμενου στοιχίζει είτε στον εργαζόμενο είτε στην επιχείρηση κάποιο ποσό, αλλά αυτό το ποσό ανακάμπτεται καθώς ο εργάτης γίνεται πιο παραγωγικός. Η οικονομική της εκπαίδευσης είναι αλληλένδετη με τις σύγχρονες προσεγγίσεις για την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών πολιτικών αλλά και τον σχεδιασμό της εκπαίδευσης και διαμορφώνουν ανθρώπινο κεφάλαιο.

Η Οικονομική της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Η διαδικασία ανασυγκρότησης του ελληνικού κράτους μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και τον εμφύλιο πόλεμο επέφερε κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που απαιτούσαν άμεσα την αναπροσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στις νέες συνθήκες (Γεωργιάδης, 2007). Το εκπαιδευτικό σύστημα μεταρρυθμίστηκε με σκοπό τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης και το 1957 ιδρύθηκε η Επιτροπή Παιδείας για την καταγραφή των εκπαιδευτικών προβλημάτων και την πρόταση εκπαιδευτικών πολιτικών (Μπουζάκης, 1995). Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της Εκπαιδευτικής Επιτροπής, το εκπαιδευτικό σύστημα έπρεπε να προσαρμοστεί στις νέες κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες με τη μετάβαση στην τεχνική εκπαίδευση (Ζολώτας, 1959).

Από το 1960, η εισαγωγή ξένων κεφαλαίων και νέων τεχνολογιών οδήγησε σε αυξημένη οικονομική ανάπτυξη στην Ελλάδα και στην είσοδο της ελληνικής οικονομίας στη διεθνή αγορά. Η δημιουργία ενός επαρκούς εργατικού δυναμικού ικανού να χρησιμοποιήσει αυτές τις νέες τεχνολογίες ήταν υψίστης σημασίας (Φραγκουδάκη, 1979). Ως αποτέλεσμα, η αύξηση των δαπανών για τον τομέα της εκπαίδευσης κατέστη επιτακτική ανάγκη (Damaras, 1990). Ο νόμος 4379 του 1964 νομοθέτησε τη δημόσια και δωρεάν εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (R. Imvrioti, 1983). Η δημοτική γλώσσα καθιερώθηκε ως επίσημη γλώσσα του κράτους και η υποχρεωτική εκπαίδευση επεκτάθηκε στα εννέα χρόνια.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960, λόγω της ασταθούς πολιτικής ζωής στη χώρα, το δημοκρατικό σύνταγμα καταργήθηκε και τον Απρίλιο του 1967 εγκαθιδρύθηκε στρατιωτική δικτατορία. Ως αποτέλεσμα, τέθηκε σε ισχύ ο νόμος 4379/1964 (Μπουζάκης, 1991). Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, η επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση καθιερώθηκε με την ίδρυση κέντρων ανώτερης τεχνικής εκπαίδευσης σε όλη τη χώρα. Στόχος ήταν να συνδεθεί η εκπαίδευση με τον βιομηχανικό και γεωργικό τομέα (Κάρμας, 1986). Το 1975, όταν κατέρρευσε η δικτατορία, υιοθετήθηκε ένα νέο ελληνικό σύνταγμα. Στόχος του ήταν η σύνδεση της εκπαίδευσης με την οικονομία και η υιοθέτηση της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου, σύμφωνα με την οποία ο τομέας της εκπαίδευσης θα πρέπει να αποτελεί παραγωγική επένδυση. Το νέο σύνταγμα καθιέρωσε τη δημόσια και δωρεάν εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, κατέστησε τη δημοτική γλώσσα επίσημη γλώσσα και αύξησε τη διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης στα εννέα χρόνια. (Καζαμίας, 1995; Άρθρο 16 Συντάγματος της Ελληνικής Δημοκρατίας, 1975).

Το 1981, η Ελλάδα προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και τα κέντρα ανώτατης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης μετατράπηκαν σε Τεχνικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, οι πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές και εξελίξεις προκάλεσαν την ανάγκη για ένα κοινό ελληνοευρωπαϊκό πλαίσιο (Καραφύλλης, 2002). Η αύξηση των επενδύσεων στην εκπαίδευση χαρακτηρίστηκε ως προτεραιότητα για την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1995). Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας, η δια βίου μάθηση και η σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας ήταν οι εκπαιδευτικοί στόχοι που έπρεπε να επιτευχθούν στη δεκαετία του 2000. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2009).

Ιστορική Αναδρομή

Η εκπαίδευση στην αρχαία Ελλάδα έπαιξε θεμελιώδη ρόλο στη διαμόρφωση του πνευματικού, πολιτιστικού και κοινωνικού ιστού της κοινωνίας. Οι αρχαίοι Έλληνες εκτιμούσαν την εκπαίδευση ως μέσο καλλιέργειας αναγνωρίσιμων και ενάρετων πολιτών (Hobsbawm, 2005). Η εκπαίδευση γινόταν κυρίως σε ιδιωτικούς χώρους, με πλούσιες οικογένειες να προσλαμβάνουν δασκάλους για να εκπαιδεύουν τα παιδιά τους (Δημαράς, 2013). Το

πρόγραμμα σπουδών έδινε έμφαση σε τομείς όπως η φιλοσοφία, τα μαθηματικά, η λογοτεχνία και η φυσική αγωγή (Κάτσικας & Θεριανός, 2007).

Κατά τη Βυζαντινή Εποχή (4ος έως 15ος αιώνας), η εκπαίδευση στην Ελλάδα υπέστη σημαντικές αλλαγές λόγω της επιρροής της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία έδωσε μεγάλη έμφαση στην εκπαίδευση, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης. Ιδρύθηκαν σχολεία, τα οποία παρείχαν εκπαίδευση σε θέματα όπως η θεολογία, η γραμματική, η ρητορική και η φιλοσοφία (Δημαράς, 2013). Τα μοναστήρια έπαιξαν επίσης καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση της γνώσης και της εκπαίδευσης κατά την περίοδο αυτή. Η κατοχή της Ελλάδας από την Οθωμανική Αυτοκρατορία από τον 15ο έως τον 19ο αιώνα είχε βαθύ αντίκτυπο στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Οι Οθωμανοί εφάρμοσαν πολιτικές που περιόρισαν τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες για τους Έλληνες, ιδιαίτερα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Κάτσικας & Θεριανός, 2007). Τα ελληνικά σχολεία λειτουργούσαν με περιορισμούς και επικεντρώνονταν κυρίως στη θρησκευτική εκπαίδευση εντός του ορθόδοξου χριστιανικού πλαισίου (Hobsbawm, 2005). Παρά τους περιορισμούς αυτούς, εμφανίστηκαν κρυφά σχολεία γνωστά ως «κρυφό σχολείο» που παρείχαν άτυπα εκπαίδευση στους Έλληνες μαθητές.

Η Ελληνική Επανάσταση στις αρχές του 19ου αιώνα σηματοδότησε μια κομβική στιγμή στην ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης. Καθώς η Ελλάδα αγωνιζόταν για την ανεξαρτησία από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, η εγκαθίδρυση ενός σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος έγινε προτεραιότητα (Μπουζάκης, 2000). Οι Έλληνες ηγέτες αναγνώρισαν την ανάγκη της εκπαίδευσης ως εργαλείου οικοδόμησης εθνών και κοινωνικής προόδου (Δημαράς, 2013). Το πρώτο ελληνικό κράτος, που ιδρύθηκε το 1830, ξεκίνησε μια σειρά από εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις. Επί βασιλείας Όθωνα, του πρώτου μονάρχη της σύγχρονης Ελλάδας, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις (Μπουζάκης, 2000). Το βαυαρικό εκπαιδευτικό μοντέλο επηρέασε αυτές τις μεταρρυθμίσεις, εστιάζοντας στην κεντρική διοίκηση, στα τυποποιημένα προγράμματα σπουδών και στην εισαγωγή σύγχρονων επιστημονικών κλάδων (Κάτσικας & Θεριανός, 2007). Το Πανεπιστήμιο Αθηνών ιδρύθηκε το 1837, λειτουργώντας ως ακρογωνιαίος λίθος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Τον 20ο αιώνα, η Ελλάδα γνώρισε περαιτέρω εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις. Η εισαγωγή της υποχρεωτικής εκπαίδευσης το 1924 είχε ως στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης και της ισότητας

στην εκπαίδευση. Θεσπίστηκαν διάφοροι εκπαιδευτικοί νόμοι, δίνοντας έμφαση στη σημασία της κοσμικής εκπαίδευσης και εκσυγχρονίζοντας το πρόγραμμα σπουδών ώστε να ευθυγραμμιστεί με τα διεθνή πρότυπα (Δημαράς, 2013). Επέκταση της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης σημειώθηκε επίσης για την αντιμετώπιση των εξελισσόμενων αναγκών του εργατικού δυναμικού. Το σύγχρονο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από μια δομή που περιλαμβάνει προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Έχουν καταβληθεί προσπάθειες για την μετερρύθμιση του συστήματος με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προωθώντας την κινητικότητα και την αναγνώριση των προσόντων στο ευρωπαϊκό πλαίσιο (Hobsbawm, 2005). Ωστόσο, προκλήσεις όπως η πρόσβαση, η ισότητα, η ποιότητα και η χρηματοδότηση εξακολουθούν να υφίστανται, γεγονός που απαιτεί συνεχείς μεταρρυθμίσεις.

Πολιτικές και Μεταρρυθμίσεις στην Εκπαίδευση της Ελλάδας

Στο πέρασμα των ετών, η Ελλάδα έχει εφαρμόσει διάφορες πολιτικές και μεταρρυθμίσεις με στόχο τη βελτίωση του εκπαιδευτικού της συστήματος. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις είχαν ως στόχο να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που σχετίζονται με την πρόσβαση, την ισότητα, την ποιότητα και την ευθυγράμμιση της εκπαίδευσης με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας (Argyriou & Iordanidis, 2014). Παρακάτω αναλύονται οι βασικές πολιτικές και μεταρρυθμίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

- ✚ Εκπαιδευτικός Νόμος 1566/1985 (Εθνικό Πλαίσιο Εκπαίδευσης): Ο νόμος αυτός εισήγαγε σημαντικές μεταρρυθμίσεις στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένης της επέκτασης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε εννέα χρόνια και της θέσπισης ενός ενιαίου, εθνικού προγράμματος σπουδών (Dimitrakopoulos, 2004). Στόχος του ήταν η παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών σε όλους τους μαθητές και η βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης.
- ✚ Νόμος 3879/2010 για τη Δια Βίου Μάθηση και Κατάρτιση: Ο νόμος αυτός αποσκοπεί στην προώθηση της δια βίου μάθησης και στη βελτίωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα. Έδωσε έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την απασχολησιμότητα και την επιχειρηματικότητα (Argyriou & Iordanidis, 2014). Ο νόμος προσπάθησε να αναπροσαρμόσει τα

προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και να προωθήσει μια κουλτούρα συνεχούς μάθησης.

- ✚ Νόμος 3549/2007 (Διασφάλιση Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση): Ο νόμος αυτός εισήγαγε μηχανισμούς διασφάλισης ποιότητας στα ελληνικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Dimitrakopoulos, 2004). Καθιέρωσε ένα σύστημα εξωτερικής αξιολόγησης για την αξιολόγηση της ποιότητας των προγραμμάτων και των ιδρυμάτων, διασφαλίζοντας τη λογοδοσία και τη διαφάνεια (Eurydice, 2011). Ο νόμος είχε στόχο να βελτιώσει την ποιότητα και τη συνάφεια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.
- ✚ Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) και Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία: Η Ελλάδα έχει χρησιμοποιήσει χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του ΕΣΠΑ και των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων για την υποστήριξη εκπαιδευτικών δράσεων (European Commission, 2015). Τα κεφάλαια αυτά έχουν επενδυθεί στην ανάπτυξη υποδομών, σε προγράμματα κατάρτισης εκπαιδευτικών, στον εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων σπουδών και στην προώθηση της ψηφιακής εκπαίδευσης στα σχολεία (European Commission, 2015).
- ✚ Σχέδιο Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση: Το Σχέδιο Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση, που ξεκίνησε το 2019, στοχεύει στην ενσωμάτωση τεχνολογίας και ψηφιακών πόρων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Eurydice, 2011). Προωθεί τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, πλατφορμών ηλεκτρονικής μάθησης και ψηφιακού περιεχομένου στις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης (Argyriou & Iordanidis, 2014). Το σχέδιο εστιάζει επίσης στην ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών και στη βελτίωση της ψηφιακής υποδομής στα σχολεία.
- ✚ Συμπεριληπτική Εκπαίδευση: Η Ελλάδα έχει καταβάλει προσπάθειες για την προώθηση της συνεκπαίδευσης για μαθητές με ειδικές ανάγκες. Έχουν εφαρμοστεί πολιτικές για να διασφαλιστεί η παροχή υπηρεσιών υποστήριξης, αίθουσες διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς και εξατομικευμένων εκπαιδευτικών σχεδίων για μαθητές με αναπηρίες (Eurydice, 2011). Ο στόχος είναι να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς και υποστήριξη που επιτρέπει σε όλους τους μαθητές να έχουν πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση.

- ✚ Επαγγελματική Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών: Η Ελλάδα έχει αναγνωρίσει τη σημασία της συνεχούς επαγγελματικής εξέλιξης για τους εκπαιδευτικούς. Έχουν ξεκινήσει διάφορα προγράμματα και πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της κατάρτισης των εκπαιδευτικών, την ενημέρωση των παιδαγωγικών δεξιοτήτων και την προώθηση καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας (European Commission, 2015). Οι προσπάθειες αυτές στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας των εμπειριών διδασκαλίας και μάθησης στα ελληνικά σχολεία.
- ✚ Διεθνοποίηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης: Η Ελλάδα έχει ακολουθήσει πολιτικές διεθνοποίησης του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν τη δημιουργία διεθνών προγραμμάτων σπουδών, τη συνεργασία με ξένα πανεπιστήμια και την προσέλκυση ξένων φοιτητών. Στόχος είναι η ενίσχυση της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας των ελληνικών πανεπιστημίων, η προώθηση πολιτιστικών ανταλλαγών και η δημιουργία ευκαιριών για φοιτητές και ερευνητές (European Commission, 2015).
- ✚ Προσχολική Εκπαίδευση και Φροντίδα (ΠΕΦ): Η Ελλάδα έχει τονίσει τη σημασία της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας. Έχουν εφαρμοστεί πολιτικές για την επέκταση της πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες ΠΦΥ και τη βελτίωση των προτύπων της προσχολικής εκπαίδευσης (Tsakloglou & Cholezas, 2005). Οι προσπάθειες επικεντρώνονται στην παροχή μιας ισχυρής βάσης για την ανάπτυξη των παιδιών και στην προετοιμασία τους για μελλοντική σχολική φοίτηση.
- ✚ Προώθηση της Εκπαίδευσης Επιστήμης, Τεχνολογίας, Μηχανικής και Μαθηματικών: Για να αντιμετωπίσει την ανάγκη για ειδικευμένους επαγγελματίες στους τομείς αυτούς, η Ελλάδα έχει εφαρμόσει πολιτικές για την προώθηση της εκπαίδευσης. Αυτό περιλαμβάνει μεταρρυθμίσεις του προγράμματος σπουδών, την ίδρυση εξειδικευμένων σχολείων και πρωτοβουλίες για την προσέλκυση περισσότερων μαθητών σε κλάδους που σχετίζονται με αυτούς τους τομείς (Tsamadias & Kyratzi, 2014).

Αυτές οι πολιτικές και μεταρρυθμίσεις αντικατοπτρίζουν τη δέσμευση της Ελλάδας να ενισχύσει το εκπαιδευτικό της σύστημα και να εξοπλίσει τους μαθητές με τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την προσωπική ανάπτυξη, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική πρόοδο (Υπουργείο Παιδείας Έρευνας & Θρησκευμάτων, 2017). Η συνεχής αξιολόγηση και η συνεχής βελτίωση αυτών των πρωτοβουλιών είναι ζωτικής υψίστης για τη

διασφάλιση της αποτελεσματικότητας και της βιωσιμότητας των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα.

Η Δομή του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος

Το σύγχρονο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα χωρίζεται σε τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης: πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι Έλληνες μαθητές είναι υποχρεωμένοι να φοιτούν στο σχολείο από την ηλικία των 6 έως των 15 ετών, δηλαδή μέχρι την ολοκλήρωση της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, η σχολική ζωή μπορεί να ξεκινήσει ήδη από την ηλικία των δύομισι ετών μέσω της προσχολικής εκπαίδευσης σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα (νηπιαγωγεία).

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται από δημόσια και ιδιωτικά δημοτικά σχολεία. Τα δημόσια δημοτικά σχολεία βρίσκονται σε όλη την Ελλάδα, ακόμη και σε απομακρυσμένες περιοχές, και η φοίτηση και τα σχολικά βιβλία είναι δωρεάν. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση διαρκεί έξι χρόνια, από 6 έως 12 ετών, και στοχεύει στην ολιστική σωματική και πνευματική ανάπτυξη του παιδιού. Στην Ελλάδα υπάρχουν δημοτικά σχολεία που είναι ανοιχτά όλη την ημέρα και λειτουργούν σε ολόημερη βάση. Υπάρχουν επίσης ειδικά σχολεία και τάξεις ένταξης για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Υπάρχουν επίσης διαπολιτισμικά σχολεία που έχουν ως στόχο την εκπαίδευση και την ενσωμάτωση μαθητών από διαφορετικά κοινωνικά, θρησκευτικά και πολιτισμικά υπόβαθρα.

Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση χωρίζεται σε δύο κύκλους: υποχρεωτική εκπαίδευση στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και μη υποχρεωτική εκπαίδευση στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το Γυμνάσιο διαρκεί τρία χρόνια, από την ηλικία των 12 έως 15 ετών, και στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών ανάλογα με τις δυνατότητές τους. Η αξιολόγηση λαμβάνει τη μορφή προφορικών, χρονομετρημένων και υποχρεωτικών γραπτών εξετάσεων. Για όσους αποτυγχάνουν, διεξάγονται συμπληρωματικές εξετάσεις τον Σεπτέμβριο. Στο τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι απόφοιτοι λαμβάνουν τον τίτλο του απολυτηρίου και μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο Λύκειο.

Η Ανώτερη Δευτεροβάθμια βαθμίδα εκπαίδευσης περιλαμβάνει δύο τύπους σχολείων: τα Ενιαία Λύκεια και τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (ΤΕΕ), τα οποία διαμορφώθηκαν το 1997. Απαιτούνται τρία έτη σπουδών στα λύκεια και δύο ή τρία έτη στις επαγγελματικές σχολές- οι επαγγελματικές σχολές μπορεί να είναι ιδιωτικές. Στα υποχρεωτικά και μεταυποχρεωτικά κρατικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα βιβλία είναι δωρεάν και η φοίτηση είναι δωρεάν. Υπάρχουν επίσης διαπολιτισμικά, πειραματικά, μουσικά και αθλητικά σχολεία για αλλοδαπούς. Μετά την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, υπάρχουν ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΙΕΚ), τα οποία είναι προσανατολισμένα στην αγορά εργασίας σε συνεργασία με το κράτος.

Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση παρέχεται στον πανεπιστημιακό τομέα και τον ανώτατο τεχνολογικό τομέα. Η εισαγωγή των φοιτητών γίνεται μέσω εξετάσεων στην Γ' τάξη λυκείου. Επιπλέον, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται η δυνατότητα μεταπτυχιακών σπουδών. Η Πανεπιστημιακή εκπαίδευση στοχεύει στην υψηλή και ανώτερη κατάρτιση των φοιτητών. Οι σπουδές στα ΤΕΙ σε σχέση με αυτές στα πανεπιστήμια, διαφέρουν ως προς τον χαρακτήρα της εκπαίδευσης που προσανατολίζεται στην αφομοίωση και εφαρμογή της γνώσης. Επιπλέον, στην ανώτερη βαθμίδα εκπαίδευσης υπάγονται και οι ανώτερες εκκλησιαστικές σχολές, οι ανώτερες σχολές χορού, η δραματική τέχνη, οι τουριστικές σχολές, οι σχολές εμπορικού ναυτικού, υπαξιωματικών του υπουργείου εθνικής αμύνης και σχολές σωμάτων ασφαλείας.

Τέλος, στην Ελλάδα υπάρχουν φορείς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα που εφαρμόζουν προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης (ΚΕΚ), τα οποία είναι μικρής διάρκειας με τις ώρες κατάρτισης να είναι προσαρμοσμένες στην ομάδα που απευθύνονται. Στα προγράμματα αυτά περιλαμβάνεται τόσο θεωρητική κατάρτιση όσο και πρακτική εξάσκηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η Σημασία της Εκπαίδευσης στην Οικονομική Ανάπτυξη.

Πριν από τον 19ο αιώνα, οι συστηματικές επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο δεν θεωρούνταν ιδιαίτερα σημαντικές σε καμία χώρα. Οι δαπάνες για τη σχολική εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση και άλλες τέτοιες μορφές επενδύσεων ήταν πολύ χαμηλές. Αλλά τον αιώνα αυτό, η εφαρμογή της επιστήμης οδήγησε στην ανάπτυξη νέων προϊόντων και αποδοτικότερων μεθόδων παραγωγής, οι οποίες άρχισαν να αλλάζουν ριζικά, πρώτα στη Βρετανία και στη συνέχεια σταδιακά και σε άλλες χώρες. Τον 20ό αιώνα, η εκπαίδευση, οι δεξιότητες και η απόκτηση γνώσεων έγιναν ο καθοριστικός παράγοντας για την παραγωγικότητα των ατόμων και ολόκληρων χωρών. Ο 20ός αιώνας έχει ονομαστεί "εποχή του ανθρώπινου κεφαλαίου". και ο κύριος παράγοντας που καθορίζει το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας είναι το πόσο καλά αναπτύσσει και χρησιμοποιεί τις δεξιότητες, τις γνώσεις, την υγεία και την εκπαίδευση. Η πρόσβαση στη βασική εκπαίδευση στη Μέση Ανατολή έχει βελτιωθεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες. Πολλές χώρες βρίσκονται τώρα στη διαδικασία περαιτέρω επέκτασης της πρόσβασης στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση και στη σημαντική βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα.

Καθώς περισσότεροι μαθητές ολοκληρώνουν τη βασική εκπαίδευση, αυξάνεται και η ζήτηση για υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση των κοριτσιών και των γυναικών είναι ίσως η πιο αποτελεσματική επένδυση που μπορούν να κάνουν οι αναπτυσσόμενες χώρες, είτε οι γυναίκες εργάζονται εκτός σπιτιού είτε όχι. Αποφέρει πολλά οφέλη για τις οικογένειες, συμπεριλαμβανομένης της καλύτερης οικογενειακής υγείας και διατροφής, της χαμηλότερης βρεφικής θνησιμότητας και του υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου των παιδιών. Οι χώρες της Μέσης Ανατολής ενσωματώνουν όλο και περισσότερο τα βιομηχανικά προϊόντα στις παγκόσμιες αγορές. Η ικανότητά τους να ανταγωνίζονται σε αυτές τις αγορές και στις παγκοσμιοποιημένες αγορές υπηρεσιών εξαρτάται από την αριστεία του ανθρώπινου κεφαλαίου που φέρνουν στον ανταγωνισμό. Χρειάζονται νέα προγράμματα σπουδών, βελτιωμένα προγράμματα σπουδών και ακαδημαϊκές μέθοδοι που προωθούν γνωστικές δεξιότητες ανώτερης τάξης για να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι πολίτες θα μορφωθούν, πολλοί με ευρείες δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων πέραν του βασικού επιπέδου, και ορισμένοι με επαγγελματικές δεξιότητες.

Καμία χώρα δεν πέτυχε ποτέ βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη χωρίς σημαντικές επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Η κατανομή της εκπαίδευσης είναι σημαντική διότι η άνιση εκπαίδευση τείνει να έχει αρνητικό αντίκτυπο στο εισόδημα στις περισσότερες χώρες. Οι επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο μπορεί να έχουν μικρό αντίκτυπο στην ανάπτυξη εάν οι άνθρωποι δεν

έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση σε ανταγωνιστικές και ανοικτές αγορές. Όσο μεγαλύτερη και πιο ανταγωνιστική είναι η αγορά, τόσο υψηλότερες είναι οι προοπτικές για τη χρήση της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων.

Στη δεκαετία του 1960, τα εμπειρικά στοιχεία οδήγησαν σε μια "επανάσταση των ανθρώπινων επενδύσεων στην οικονομική σκέψη" (Bowman, 1960). Οι Schultz, 1961 και Denison, 1962: 67 οδήγησαν σε μια σειρά μελετών λογιστικής ανάπτυξης που έδειξαν τη συμβολή της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη στις δυτικές χώρες. Ορισμένες μελέτες εξέτασαν επίσης την επίδραση της εκπαίδευσης στο εισόδημα και στους ιδιωτικούς συντελεστές απόδοσης (Becker, 1964- Mincer, 1974). Μια μελέτη του 1984 για τη λογιστική της ανάπτυξης σε 29 αναπτυσσόμενες χώρες διαπίστωσε ότι η συμβολή της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη κυμαινόταν από λιγότερο από 1% στο Μεξικό έως 23% στη Γκάνα. (Psacharopoulos, 1984).

Επιπλέον, είναι λογικό να υποθέσουμε ότι η κατάσταση της υγείας, η επιβίωση και τα ποσοστά γονιμότητας, καθώς και η ποιότητα της εθνικής διακυβέρνησης και των θεσμών, σχετίζονται με το μορφωτικό επίπεδο (IIASA 2008). Ενώ η ολοκλήρωση της βασικής εκπαίδευσης συνδέεται με καλύτερη ποιότητα των αποτελεσμάτων της υγείας, η πρόοδος σε άλλους τομείς επηρεάζεται ακόμη περισσότερο από την ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ιδίως από τις γυναίκες. Στην Αφρική, για παράδειγμα, εκτιμάται ότι 1,8 εκατομμύρια ζωές παιδιών θα μπορούσαν να είχαν σωθεί το 2008 εάν οι μητέρες τους είχαν ολοκληρώσει τουλάχιστον τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (UNESCO 2012). Οι γυναίκες που ολοκληρώνουν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι πιο πιθανό να αναζητήσουν προγεννητική φροντίδα και καλύτερες υπηρεσίες υγείας, να λάβουν περισσότερα μέτρα για τη βελτίωση της υγείας των παιδιών τους, να καθυστερήσουν τον γάμο και να αποκτήσουν λιγότερα παιδιά (με αποτέλεσμα τη μείωση της μητρικής θνησιμότητας), να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο και να έχουν περισσότερες οικονομικές ευκαιρίες, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε ανακούφιση από τη φτώχεια και την πείνα. Παραλήφθηκε. (UNESCO 2010).

Εκπαίδευση και Εισόδημα

Υπάρχει επίσης μια θετική αντίστροφη σχέση, σύμφωνα με την οποία τα υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης οδηγούν σε μεγαλύτερη εισοδηματική ισότητα και, με τη σειρά τους, σε

υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης (Ozturk, I., 2008). Καθώς η εκπαίδευση εξελίσσεται, οι ομάδες με χαμηλό εισόδημα θα επιδιώκουν οικονομικές ευκαιρίες. Για παράδειγμα, μια μελέτη της σχέσης μεταξύ σχολικής εκπαίδευσης, εισοδηματικής ανισότητας και φτώχειας σε 18 χώρες της Λατινικής Αμερικής τη δεκαετία του 1980 διαπίστωσε ότι το ένα τέταρτο της διαφοράς στις αποδοχές μεταξύ των εργαζομένων οφειλόταν σε διαφορές στις σχολικές επιδόσεις. Κατέληξε επίσης στο συμπέρασμα ότι "η εκπαίδευση είναι σαφώς η μεταβλητή με τον ισχυρότερο αντίκτυπο στην ισότητα του εισοδήματος" (Ψαχαρόπουλος, 1992). Μια άλλη μελέτη σημείωσε ότι μια αύξηση κατά 1% του εργατικού δυναμικού με τουλάχιστον δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα αύξανε το ποσοστό του εισοδήματος του κατώτερου 40% και του 60% κατά 6-15%, αντίστοιχα. (Bourguignon και Morrison, 1990).

Μια μελέτη των καθοριστικών παραγόντων της κατανομής του εισοδήματος σε 36 χώρες έδειξε ότι η εγγραφή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι σημαντική (Bourguignon, 1995: 53-86). Η εκπαίδευση μπορεί να επηρεάσει την αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος μέσω της αύξησης του πληθυσμού. Μια μελέτη 14 αφρικανικών χωρών στα μέσα της δεκαετίας του 1980, για παράδειγμα, διαπίστωσε αρνητική συσχέτιση μεταξύ της εκπαίδευσης των γυναικών και της γονιμότητας σε όλες σχεδόν τις χώρες, με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση να έχει αρνητική επίδραση περίπου στις μισές και καμία σημαντική επίδραση στις άλλες μισές, ενώ η δευτεροβάθμια εκπαίδευση μείωσε τη γονιμότητα (Birdsall 1995-. Behrman and Wolfe 1987). Η Κένυα, η Μποτσουάνα και η Ζιμπάμπουε, οι τρεις χώρες που πέτυχαν τη μείωση της γονιμότητας, είχαν τα υψηλότερα ποσοστά γυναικείας εκπαίδευσης και τα χαμηλότερα ποσοστά βρεφικής θνησιμότητας. (Ainsworth, 1995).

Η σχέση μεταξύ εκπαιδευτικών πόρων και των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων

Ο Νόμος ορόσημο για τα Πολιτικά Δικαιώματα του 1964 περιλάμβανε μια απαίτηση, ότι η κυβέρνηση συντάσσει μια έκθεση για την ισότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών ανά φυλή και εθνικότητα. Το Υπουργείο Υγείας και Ανθρωπίνων Υπηρεσιών προσέλαβε τον κοινωνιολόγο Τζέιμς Κόλμαν για τη διεξαγωγή μιας τέτοιας μελέτης, και της Έκθεσης του 1966, με τίτλο Ισότητα Εκπαιδευτικών Ευκαιριών (κοινώς αναφέρεται ως έκθεση Coleman), ήταν ένα ορόσημο για την εκπαιδευτική πολιτική. Ο Κόλμαν πραγματοποίησε μια τεράστια έρευνα με 645.000 μαθητές σε 4.000 δημόσια σχολεία σε όλες τις Ηνωμένες Πολιτείες, με στόχο τη

κατανόηση των σχέσεων μεταξύ του φυλετικού διαχωρισμού, τους σχολικούς πόρους, το οικογενειακό υπόβαθρο και το ακαδημαϊκό κατόρθωμα(Lovenheim, M., & Turner, S. E., 2017).

Ενώ πολλοί παρατηρητές εκείνη την εποχή περίμεναν την αναφορά του Κόλμαν για την παροχή ισχυρών αποδεικτικών στοιχείων που συνδέουν τις διαφορές στους πόρους με τις διαφορές στα αποτελέσματα των μαθητών ανά φυλή και κοινωνικοοικονομική κατάσταση, τα αποτελέσματα ήταν πολύ λιγότερο οριστικά και, σε γενικές γραμμές, φάνηκε να δείχνει ότι οι διαφορές στους παρατηρηθέντες σχολικούς πόρους, εξήγησαν ελάχιστα από τα παρατηρούμενες διαφοροποιήσεις στις επιδόσεις των μαθητών. Αν και βρίσκουν στοιχεία ισχυρότερης συσχέτισης μεταξύ των σχολικών πόρων και των ακαδημαϊκών επιδόσεων ανάμεσα σε φυλετικές και εθνοτικές μειονότητες σε σχέση με λευκούς μαθητές. Αυτή η επίδραση είναι μικρή σε σχέση με τη σημασία των οικογενειακών χαρακτηριστικών και της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης. Πολλές από τις μεθοδολογικές επιλογές που έγιναν στην έκθεση Coleman χρειάζονται έλεγχο, αλλά ο διαρκής αντίκτυπος ήταν να ξεκινήσει η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των σχολικών πόρων και τα αποτελέσματα των μαθητών μεταξύ οικονομολόγων και κοινωνικών επιστημόνων.

Η έκθεση Coleman έθεσε το σκηνικό για το πώς οι ερευνητές της εκπαίδευσης και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής έχουν σκεφτεί την εκπαιδευτική πολιτική από τη δεκαετία του 1960. Ένα από τα θεμελιώδη ερωτήματα της οικονομικής της εκπαίδευσης και της εκπαιδευτικής πολιτικής είναι το εάν δίνοντας στα σχολεία περισσότερα λεφτά, είναι δυνατόν να ενισχυθούν οι επιδόσεις των μαθητών. Αυτό είναι ένα θεμελιώδες ερώτημα λόγω της μεγάλης διαφοράς μεταξύ των πολιτειών και των σχολικών περιοχών στο ποσό που ξοδεύουν ανά μαθητή. Για παράδειγμα, το Νιου Τζέρσεϊ ξοδεύει πάνω από 16.000 \$ ανά μαθητή για τη δημόσια εκπαίδευση, ενώ η Γιούτα ξοδεύει περίπου 6.300 δολάρια (Burtless, 1996).

Μια πολύ σημαντική συνέπεια της λειτουργίας της εκπαιδευτικής παραγωγής είναι ότι οι μαθητές που εκτίθενται σε περισσότερους πόρους, θα πρέπει να λάβουν περισσότερο ανθρώπινο κεφάλαιο από την εκπαίδευσή τους. Σε μια σειρά από σημαντικές δημοσιεύσεις, οι οικονομολόγοι David Card και Alan Krueger (1992a, b), ελέγχουν αν αυτό συμβαίνει με την εκτίμηση του τρόπου με τον οποίο η επιστροφή στην εκπαίδευση ποικίλλει ανάλογα με την ποιότητα των σχολείων στα οποία οι μαθητές εκτέθηκαν ως παιδιά. Οι Card και ο Krueger (1992a), διαπιστώνουν ότι τα ποσοστά απόδοσης στην εκπαίδευση είναι υψηλότερα για όσους

φοιτούσαν σε σχολεία με υψηλότερους πόρους. Τα αποτελέσματα της εκτίμησής τους έγιναν σε δύο στάδια, χρησιμοποιώντας την αναλογία μαθητή-δασκάλου ως μέτρο για την ποιότητα του σχολείου. Το ποσοστό επιστροφής στην εκπαίδευση αυξήθηκε περισσότερο στις πολιτείες που παρουσίασαν μεγάλη μείωση στην αναλογία μαθητή- δασκάλων (δηλαδή μικρότερα μεγέθη τάξεων) και αυτό συνεπάγεται ότι η επιστροφή στην εκπαίδευση συσχετίζεται θετικά με την αναλογία μαθητή- δασκάλων.

Εκπαίδευση και Παραγωγικότητα

Ο αντίκτυπος της κατάρτισης στην παραγωγικότητα των εργαζομένων εντοπίστηκε μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Η παραγωγικότητα της εργασίας ορίζεται ως το αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας που αντιστοιχεί στην ποσότητα εργασίας που απαιτείται για την παραγωγή. Η παραγωγικότητα μετράται ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) μιας χώρας και εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως το διαθέσιμο κεφάλαιο, η χρήση νέας τεχνολογίας και η βελτίωση των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των εργαζομένων. Η υψηλότερη παραγωγικότητα οδηγεί σε υψηλότερο βιοτικό επίπεδο, το οποίο με τη σειρά του αυξάνει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Προφανώς, σε κάθε χώρα η παροχή εκπαίδευσης αποτελεί σημαντικό παράγοντα που καθορίζει τη σύνθεση και την ανάπτυξη της παραγωγής και των εξαγωγών μιας χώρας, καθώς και σημαντικό στοιχείο ενός αποτελεσματικού συστήματος δανεισμού ξένης τεχνολογίας. Για παράδειγμα: η υγεία και η διατροφή, η πρωτοβάθμια και η δευτεροβάθμια εκπαίδευση αυξάνουν την παραγωγικότητα των αγροτικών και αστικών εργαζομένων. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εκπαίδευσης, συμβάλλει στην απόκτηση δεξιοτήτων και διοικητικών ικανοτήτων. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση υποστηρίζει την ανάπτυξη των βασικών επιστημών, την εισαγωγή κατάλληλων τεχνολογιών, την εσωτερική προσαρμογή και την τεχνολογική ανάπτυξη. Η δευτεροβάθμια και η τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελούν επίσης βασικά στοιχεία για την ανάπτυξη των βασικών θεσμών, της κυβέρνησης, της νομοθεσίας και των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, τα οποία είναι απαραίτητα για την οικονομική ανάπτυξη. Σε μικροεπίπεδο, διάφορες μελέτες έχουν δείξει ότι οι υψηλότερες αποδόσεις συνδέονται με μεγαλύτερες περιόδους εκπαίδευσης και ότι τα ποσοστά απόδοσης ποικίλλουν ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης (Behrman 1990- Ψαχαρόπουλος, 1994). Το

ποσοστό απόδοσης της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης τείνει να είναι υψηλότερο από εκείνο της δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Ψαχαρόπουλος, 1994: 1325-45).

Στην περίπτωση της γεωργίας, υπάρχουν ενδείξεις ότι η κατάρτιση έχει θετική επίδραση στην παραγωγικότητα για τους γεωργούς που χρησιμοποιούν σύγχρονη τεχνολογία, αλλά μικρότερη επίδραση για εκείνους που χρησιμοποιούν παραδοσιακές μεθόδους. Στην Ταϊλάνδη, οι αγρότες με τέσσερα ή περισσότερα χρόνια εκπαίδευσης είχαν τρεις φορές περισσότερες πιθανότητες να χρησιμοποιούν λιπάσματα και άλλες σύγχρονες εισροές από τους αγρότες χωρίς εκπαίδευση (Birdsall, 1993: 75-79). Παρομοίως, στο Νεπάλ, τουλάχιστον επτά χρόνια εκπαίδευσης αύξησαν την παραγωγικότητα του σιταριού κατά περισσότερο από το ένα τέταρτο και την παραγωγικότητα του ρυζιού κατά 13% (Birdsall, 1993: 75-79; Jamison και Moock, 1994:13).

Η εκπαίδευση συμβάλλει επίσης σημαντικά στις τεχνικές δεξιότητες και τις τεχνολογικές αλλαγές στη βιομηχανία. Μια στατιστική ανάλυση των βιομηχανιών ένδυσης και μηχανικής της Σρι Λάνκα έδειξε ότι τα επίπεδα δεξιοτήτων και εκπαίδευσης των εργαζομένων και των επιχειρηματιών συσχετίζονται θετικά με το ρυθμό τεχνολογικής αλλαγής στις επιχειρήσεις (Deraniyagala, 1995).

Η εκπαίδευση από μόνη της δεν μπορεί να μετασχηματίσει μια οικονομία. Η ποσότητα και η ποιότητα των επενδύσεων, τόσο των εγχώριων όσο και των ξένων, είναι σημαντικοί προσδιοριστικοί παράγοντες των οικονομικών επιδόσεων, μαζί με το γενικότερο πολιτικό περιβάλλον. Ωστόσο, το επίπεδο της ανθρώπινης ανάπτυξης επηρεάζει επίσης τους παράγοντες αυτούς. Η ποιότητα της πολιτικής και των επενδυτικών αποφάσεων επηρεάζεται από την εκπαίδευση τόσο των πολιτικών όσο και των διευθυντών. Εάν η προσφορά συστημάτων ανθρώπινου κεφαλαίου είναι άφθονη, ο όγκος των εγχώριων και ξένων επενδύσεων είναι πιθανό να είναι υψηλότερος.

Σύμφωνα με τον Lucas (1998), όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού, τόσο υψηλότερη είναι η συνολική παραγωγικότητα του κεφαλαίου. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα άτομα με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης είναι πιο πιθανό να καινοτομούν, γεγονός που με τη σειρά του επηρεάζει την παραγωγικότητα όλων. Ένα υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης αυξάνει όχι μόνο τη δική του παραγωγικότητα, αλλά και την παραγωγικότητα των άλλων με τους οποίους αλληλεπιδρά, οπότε όσο υψηλότερο είναι το μέσο επίπεδο εκπαίδευσης, τόσο υψηλότερη είναι η συνολική παραγωγικότητα (Perotti, 1993). Η επίδραση της εκπαίδευσης στη φύση και την αύξηση των εξαγωγών, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει το

συνολικό ρυθμό ανάπτυξης, είναι ένας άλλος τρόπος με τον οποίο η ανθρώπινη ανάπτυξη επηρεάζει τις μακροοικονομικές επιδόσεις. Υποστηρίζεται ότι ακόμη και οι "ανειδίκευτοι" εργαζόμενοι στα σύγχρονα εργοστάσια χρειάζονται την ικανότητα γραφής, την αριθμητική και την πειθαρχία που αποκτώνται στο δημοτικό και το γυμνάσιο (Wood, 1994).

Εκπαίδευση και Επιχειρηματικότητα

Η εκπαίδευση και η επιχειρηματικότητα είναι δύο αλληλένδετοι τομείς που έχουν κρίσιμους ρόλους στην οικονομική ανάπτυξη, την καινοτομία και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Η εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα δίνει τα εφόδια και τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές για τον εντοπισμό ευκαιριών, την ανάληψη υπολογισμένων κινδύνων και τη δημιουργία αξίας μέσω καινοτόμων ιδεών και εγχειρημάτων (Alvarez et al., 2006). Προωθεί τη δημιουργικότητα, την επίλυση προβλημάτων, την κριτική σκέψη και την προσαρμοστικότητα, τα οποία είναι απαραίτητα για την επιχειρηματική πρόοδο (Antoncic et al., 2015). Με την ενσωμάτωση της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα σε τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα μάθησης, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορούν να καλλιεργήσουν μια επιχειρηματική νοοτροπία μεταξύ των μαθητών και να προωθήσουν μια επιχειρηματική κουλτούρα στην κοινωνία.

Για την αποτελεσματική ενσωμάτωση της επιχειρηματικότητας στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη τόσο η τυπική εκπαίδευση, όπως η πρωτοβάθμια, η δευτεροβάθμια και η τριτοβάθμια, όσο και τα μη τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα μάθησης (Alvarez et al., 2006). Η εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, όπως αυτόνομα μαθήματα, εξειδικευμένα προγράμματα, βιωματικές δραστηριότητες μάθησης και εξωσχολικές δραστηριότητες (Bell, 2015). Θα πρέπει να επικεντρωθεί στην ανάπτυξη μιας σειράς ικανοτήτων, συμπεριλαμβανομένου του επιχειρηματικού σχεδιασμού, της χρηματοοικονομικής παιδείας, της έρευνας αγοράς, της δημιουργίας ομάδας και των δεξιοτήτων δικτύωσης (Antoncic et al., 2015).

Η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα προσφέρει πολλά οφέλη σε άτομα, κοινότητες και οικονομίες. Για τα μέλη της κοινωνίας, ενισχύει την αυτοπεποίθηση, την αυτοαποτελεσματικότητα και το κίνητρο για να ακολουθήσουν επιχειρηματική σταδιοδρομία (Bell, 2015). Ενθαρρύνει τα άτομα να σκέφτονται καινοτόμα, να εντοπίζουν ευκαιρίες και να

αναπτύσσουν βιώσιμα επιχειρηματικά σχέδια. Η εκπαίδευση στους τομείς επιχειρηματικότητας συμβάλλει στην απόκτηση ανθεκτικότητας, προσαρμοστικότητας και προθυμίας να μάθει κανείς από τις αποτυχίες (Antoncic et al., 2015). Σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο, η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στην οικονομική ανάπτυξη και στην κοινωνική ανάπτυξη καλλιεργώντας μια κουλτούρα επιχειρηματικότητας, ενθαρρύνοντας τις νεοφυείς επιχειρήσεις και ενισχύοντας την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα (Callaghan & Venter, 2011).

Παρά τα οφέλη, η ενσωμάτωση της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα στα εκπαιδευτικά συστήματα αντιμετωπίζει διάφορες προκλήσεις. Οι περιορισμένοι πόροι, η έλλειψη εξειδικευμένων εκπαιδευτικών, η αντίσταση από τα παραδοσιακά εκπαιδευτικά ιδρύματα και η ανάγκη για μεταρρυθμίσεις του προγράμματος σπουδών είναι κοινά εμπόδια (Bell, 2015). Επιπλέον, η μέτρηση του αντίκτυπου της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα και η διασφάλιση της συνέπειάς της με τις μεταβαλλόμενες δυναμικές της αγοράς θέτουν σημαντικές προκλήσεις. Ωστόσο, υπάρχουν ευκαιρίες για να ξεπεραστούν αυτές οι προκλήσεις μέσω συμπράξεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, συνεργασίας μεταξύ της ακαδημαϊκής κοινότητας και της βιομηχανίας και δημιουργίας υποστηρικτικών περιβαλλόντων πολιτικής που δίνουν κίνητρα στην εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα (Antoncic et al., 2015).

Εκπαίδευση και Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα

Η Ελλάδα, μια χώρα με πλούσια ιστορία στον ακαδημαϊκό χώρο και την επιχειρηματικότητα, έχει αναγνωρίσει τον πολύτιμο ρόλο της εκπαίδευσης στην ενίσχυση της επιχειρηματικής κουλτούρας και στην ώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα έχει αποκτήσει εξέχουσα θέση στην Ελλάδα ως μέσο αντιμετώπισης των οικονομικών προκλήσεων και των ποσοστών ανεργίας των νέων (Entrepreneurship education, 2022). Παρέχοντας στους μαθητές επιχειρηματικές δεξιότητες, γνώσεις και στάσεις, η Ελλάδα στοχεύει να καλλιεργήσει μια κουλτούρα καινοτομίας, ανάληψης κινδύνων και δημιουργίας επιχειρήσεων (Παππάς, 2006). Η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα θεωρείται ως ένας τρόπος ενδυνάμωσης των ατόμων, την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας ως βιώσιμη πορεία σταδιοδρομίας και την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας (Agency Eurydice, 2017).

Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα έχει κάνει σημαντικά βήματα για την ενσωμάτωση της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα στο εκπαιδευτικό της σύστημα. Μαθήματα και προγράμματα επιχειρηματικότητας έχουν εισαχθεί σε διάφορα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένων των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ιδρυμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Παππάς, 2006). Οι μεταρρυθμίσεις του προγράμματος σπουδών δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη πρακτικών δεξιοτήτων, στην κριτική σκέψη, στην επίλυση προβλημάτων και στην ενίσχυση της επιχειρηματικής νοοτροπίας (Entrepreneurship education, 2022). Επιπλέον, οι εξωσχολικές δραστηριότητες, οι διαγωνισμοί επιχειρηματικών σχεδίων και τα εκπαιδευτικά επιχειρηματικά προγράμματα παρέχουν στους μαθητές πρακτικές εμπειρίες και ευκαιρίες να λάβουν καθοδήγηση.

Η ενσωμάτωση της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα έχει αποφέρει θετικά αποτελέσματα. Οι μαθητές που έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα επιχειρηματικότητας έχουν δείξει αυξημένες επιχειρηματικές προθέσεις, αυτοπεποίθηση και μεγαλύτερη κατανόηση των επιχειρηματικών εννοιών (Παππάς, 2006). Η εκπαίδευση έχει επίσης ενισχύσει την ικανότητα των μαθητών να εντοπίζουν ευκαιρίες στην αγορά, να αναπτύσσουν επιχειρηματικά σχέδια και να κατανοούν τον τομέα της επιχειρηματικότητας.

Στην Ελλάδα έχει δημιουργηθεί μια υποστηρικτική υποδομή για νεοφυείς επιχειρήσεις και επίδοξους επιχειρηματίες. Σε μεγάλες πόλεις, παρέχεται καθοδήγηση, δικτύωση και πρόσβαση σε ευκαιρίες χρηματοδότησης (Agency Eurymice, 2017). Οι χώροι συνεργασίας και οι συνεργατικές κοινότητες προσφέρουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για ανταλλαγή γνώσεων και ιδεών. Η κυβέρνηση έχει εφαρμόσει διάφορες πολιτικές και πρωτοβουλίες για τη διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανομένων χρηματοδοτικών προγραμμάτων, φορολογικών κινήτρων και ρυθμιστικών μεταρρυθμίσεων με στόχο τη μείωση των γραφειοκρατικών εμποδίων (Entrepreneurship education, 2022).

Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί, η Ελλάδα αντιμετωπίζει ορισμένες προκλήσεις για την προώθηση ενός ισχυρού επιχειρηματικού συστήματος. Η περιορισμένη πρόσβαση στο κεφάλαιο, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και η ανάγκη για μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ του ακαδημαϊκού κόσμου, της βιομηχανίας και της κυβέρνησης αποτελούν βασικές προκλήσεις (Αστέρη, 2021). Η ενίσχυση της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα σε όλα τα επίπεδα, η κατάρτιση και η διατήρηση καταρτισμένων εκπαιδευτών στον τομέα της

επιχειρηματικότητας και η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ της εκπαίδευσης και του επιχειρηματικού κόσμου είναι σημαντικά ζητήματα (Agency Eurymice, 2017). Ωστόσο, υπάρχουν ευκαιρίες για να ξεπεραστούν αυτές οι προκλήσεις μέσω συνεχών επενδύσεων, ενθάρρυνσης συνεργασιών δημόσιου-ιδιωτικού τομέα και αξιοποίησης της ενεργής κοινότητας startup στην Ελλάδα και των διεθνών δικτύων (Αστέρη, 2021).

Εκπαίδευση και Κοινωνική Κινητικότητα

Η εκπαίδευση και η κοινωνική κινητικότητα είναι έννοιες στενά αλληλένδετες που έχουν σημαντικό αντίκτυπο στα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα των ατόμων. Η κοινωνική κινητικότητα είναι το μέτρο της ικανότητας των ατόμων ή των οικογενειών να αλλάξουν τις κοινωνικές και οικονομικές θέσεις τους μέσα σε μια κοινωνία (Blanden et al., 2007). Περιλαμβάνει τη διαγενεακή κινητικότητα, η οποία περιλαμβάνει μετακίνηση μεταξύ των γενεών, καθώς και την κινητικότητα μεταξύ των γενεών, η οποία αναφέρεται στην κίνηση κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου (Hertz et al., 2007). Η εκπαίδευση και η κοινωνική κινητικότητα είναι αλληλένδετα, καθώς η εκπαίδευση μπορεί να χρησιμεύσει ως καταλύτης για την ανοδική κινητικότητα, παρέχοντας στα άτομα ευκαιρίες να βελτιώσουν την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση (Goldin & Katz, 2008).

Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου αποτελεί τη θεωρητική βάση για την κατανόηση της σχέσης μεταξύ εκπαίδευσης και κοινωνικής κινητικότητας. Αυτή η θεωρία υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση ενισχύει τις δεξιότητες, τις γνώσεις και την παραγωγικότητα των ατόμων, αυξάνοντας έτσι τις πιθανότητές τους για ανοδική κινητικότητα (Heckman & Rubinstein, 2001). Οι επενδύσεις στην εκπαίδευση συμβάλλουν στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου, δίνοντας τη δυνατότητα στα άτομα να εξασφαλίσουν υψηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας και να βελτιώσουν την κοινωνικοοικονομική τους θέση. Επιπλέον, η έννοια του διαπιστευτηρίου υπογραμμίζει το ρόλο των εκπαιδευτικών πιστοποιητικών ως πυλών για υψηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας και κοινωνική θέση, οδηγώντας σε μεγαλύτερη ανοδική κινητικότητα για άτομα με υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης (Jerrim & Macmillan, 2015).

Οι εμπειρικές μελέτες καταδεικνύουν σταθερά μια θετική συσχέτιση μεταξύ των επιπέδων εκπαίδευσης και της κοινωνικής κινητικότητας. Το υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο συνδέεται

με βελτιωμένα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα, όπως υψηλότερα εισοδήματα, καλύτερες προοπτικές εργασίας και αυξημένη κοινωνική θέση (Solon, 2004). Η έρευνα για την κινητικότητα μεταξύ των γενεών αποκαλύπτει πώς η εκπαίδευση των γονέων επηρεάζει σημαντικά τις προοπτικές κινητικότητας των παιδιών, με την πρόσβαση σε εκπαιδευτικές ευκαιρίες και τη γονική υποστήριξη να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο (Stiglitz, 2012). Ομοίως, μελέτες για την κινητικότητα μεταξύ των γενεών ρίχνουν φως στον αντίκτυπο της εκπαίδευσης στην εξέλιξη της σταδιοδρομίας, τις προαγωγές και την κινητικότητα του εισοδήματος (UNESCO, 2017).

Η εκπαίδευση λειτουργεί ως αξιοκρατία, παρέχοντας στα άτομα ίσες ευκαιρίες επιτυχίας με βάση τις ικανότητες και τις προσπάθειές τους. Λειτουργεί ως μονοπάτι για την κοινωνική κινητικότητα, επιτρέποντας στα άτομα να υπερβούν τους κοινωνικοοικονομικούς φραγμούς. Η ποιότητα της εκπαίδευσης διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στον καθορισμό της έκτασης της κοινωνικής κινητικότητας, υπογραμμίζοντας τη σημασία της δίκαιης πρόσβασης σε ποιοτική εκπαίδευση για όλα τα άτομα, ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο ή τη γεωγραφική τους θέση. Επιπλέον, η ανάπτυξη μη γνωστικών δεξιοτήτων, όπως η ανθεκτικότητα, τα κίνητρα και οι διαπροσωπικές δεξιότητες, παράλληλα με τις γνωστικές δεξιότητες, συμβάλλει στα αποτελέσματα κοινωνικής κινητικότητας των ατόμων.

Η ανισότητα στην εκπαίδευση θέτει σημαντικές προκλήσεις για την κοινωνική κινητικότητα. Οι ανισότητες που βασίζονται στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, το φύλο, την εθνικότητα και τη γεωγραφική θέση μπορούν να δημιουργήσουν εμπόδια στην ανοδική κινητικότητα. Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, απαιτούνται διάφορες παρεμβάσεις εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι στοχευμένες υποτροφίες, τα προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης και οι πρωτοβουλίες επαγγελματικής κατάρτισης μπορούν να ενισχύσουν τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες για μειονεκτούντα άτομα και να προωθήσουν μεγαλύτερη κοινωνική κινητικότητα. Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των υφιστάμενων πολιτικών και παρεμβάσεων είναι ζωτικής σημασίας για τον εντοπισμό τομέων βελτίωσης και τον καθορισμό μελλοντικών κατευθύνσεων για την προώθηση των ίσων ευκαιριών και τη βελτίωση της εκπαιδευτικής πρόσβασης και ποιότητας.

Προκλήσεις: Πρόσβαση, Ισότητα, Ποιότητα στην Εκπαίδευση

Οι οικονομίες των χωρών χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος αναπτύσσονται με ιστορικά ποσοστά ταχέων ρυθμών. Σε αυτό συνέβαλε η αύξηση στις εγγραφές που διευρύνθηκαν από την πρόοδο στην εκπαίδευση και η μεγαλύτερη διάρκεια φοίτησης συνέβαλε στη μείωση της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το 1990 ένα τυπικό εξάχρονο παιδί σε μια αναπτυσσόμενη χώρα θα μπορούσε να περιμένει να πάει σχολείο για 8,5 χρόνια, από 7,6 χρόνια το 1980. Στην Ανατολική Ευρώπη και την Κεντρική Ασία η εκπαίδευση για 9 έως 10 χρόνια είναι ο κανόνας (Ozturk, I., 2008). Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Ανατολική Ασία και στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική είναι σχεδόν καθολική. Οι χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής σημειώνουν σταθερή πρόοδο, όπως και στη νότια Ασία, αν και έχουν μεγάλη απόσταση ακόμα να διανύσουν. Η υποσαχάρια Αφρική υστερεί. Σεορισμένες χώρες σημειώνονται κέρδη, αλλά συνολικά, οι πρωτοβάθμιες αναλογίες εγγραφής είναι στην πραγματικότητα φθίνουσες. Ωστόσο, παρά τα ουσιαστικά επιτεύγματα στον κόσμο συνολικά, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις: αυτές είναι να αυξηθεί η πρόσβαση στην εκπαίδευση σε ορισμένες χώρες, να βελτιωθεί η ισότητα, για τη βελτίωση της ποιότητας και, όπου χρειάζεται, η επιτάχυνση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Στις περισσότερες χώρες, περισσότερα παιδιά επιθυμούν να πάνε σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από όσα μπορούν να εγγραφούν και η ζήτηση για τη τριτοβάθμια εκπαίδευση γενικά αυξάνεται ταχύτερα από την προσφορά. Το χάσμα εγγραφών μεταξύ των μεταβατικών οικονομιών της Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας και των μελών του ΟΟΣΑ, διευρύνεται καθώς οι αναλογίες εγγραφών μειώνονται στις πρώτες και αυξάνονται στις χώρες του ΟΟΣΑ (Ozturk, I., 2008).

Το θέμα της ισότητας επηρεάζει κυρίως αρκετές επικαλυπτόμενες μειονεκτούσες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των φτωχών, γλωσσικών και εθνοτικών μειονοτήτων, νομάδες, πρόσφυγες και παιδιά του δρόμου και της εργασίας. Η διαφορετική πρόσβαση που έχουν τα αγόρια και τα κορίτσια στο εκπαιδευτικό σύστημα σε ορισμένα μέρη του κόσμου είναι επίσης πολύ σημαντική γιατί συμβάλλει στις διαφορές των φύλων αργότερα στη ζωή. Το χάσμα των φύλων στα χρόνια σχολικής φοίτησης είναι πλέον πολύ μικρή στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας και στη Λατινική Αμερική. Παραμένει μεγάλο στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική και στη νότια Ασία. Η ποιότητα της εκπαίδευσης είναι κακή σε όλα τα επίπεδα στις χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος. Οι μαθητές στις αναπτυσσόμενες χώρες έχουν ένα μέσο επίπεδο επίδοσης πιο χαμηλό από αυτές στις βιομηχανικές χώρες, και οι επιδόσεις τους εμφανίζουν πολύ μεγαλύτερη διακύμανση.

Οι καθυστερήσεις στη μεταρρύθμιση των εκπαιδευτικών συστημάτων για να συμβαδίσουν με τις οικονομικές δομές είναι οι περισσότερο εμφανείς στις μεταβατικές οικονομίες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης (Ozturk, I.,2008). Οι καθυστερήσεις στη μεταρρύθμιση μπορεί να εμποδίσουν την ανάπτυξη. Αντίθετα, η έγκαιρη μεταρρύθμιση μπορεί να αποδώσει καρπούς όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη και τη μείωση της φτώχειας, όπως αποδεικνύεται από τις χώρες της Ανατολικής Ασίας που έχουν γενικά επενδύσει σε μεγάλο βαθμό στο βασικό ανθρώπινο κεφάλαιο, τόσο για άνδρες όσο και για γυναίκες.

Ο ρόλος της τεχνολογίας στην εκπαίδευση

Η τεχνολογία έχει φέρει ραγδαίες αλλαγές στον τομέα της εκπαίδευσης, φέρνοντας επανάσταση στον τρόπο απόκτησης, ανταλλαγής και διάδοσης της γνώσης. Μία από τις πιο σημαντικές συνεισφορές της τεχνολογίας στην εκπαίδευση είναι η ικανότητά της να γεφυρώνει το χάσμα στην πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση. Οι διαδικτυακές πλατφόρμες, οι εκπαιδευτικές εφαρμογές και οι ψηφιακές πηγές μάθησης έχουν καταστήσει την εκπαίδευση προσβάσιμη στους μαθητές πέρα από γεωγραφικά όρια, ανεξάρτητα από την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση (Frolova et al., 2020). Η τεχνολογία έχει διευκολύνει την εξ αποστάσεως μάθηση, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικό υλικό, να συμμετέχουν σε διαδραστικά μαθήματα και να συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς εξ αποστάσεως (Gómez-Galán et al., 2021).

Η τεχνολογία έχει φέρει ανάπτυξη στις μαθησιακές διαδικασίες, καθιστώντας τις πιο ελκυστικές, διαδραστικές και εξατομικευμένες. Τα εργαλεία πολυμέσων, οι εικονικές προσομοιώσεις και οι εφαρμογές επαυξημένης πραγματικότητας προσφέρουν φιλικά προς τους χρήστες περιβάλλοντα μάθησης, ενισχύοντας την ενεργό συμμετοχή και τη βαθύτερη κατανόηση (Kaliniina, 2018). Οι διαδικτυακές πλατφόρμες μάθησης και τα φόρουμ συζήτησης προωθούν τη μάθηση και τις παγκόσμιες διασυνδέσεις. Οι προσαρμοστικές τεχνολογίες μάθησης και τα έξυπνα συστήματα διδασκαλίας καλύπτουν τις ατομικές ανάγκες των μαθητών, παρέχοντας εξατομικευμένη ανατροφοδότηση και προσαρμοστική διδασκαλία (Frolova et al., 2020).

Η τεχνολογία ενδυναμώνει τους εκπαιδευτικούς παρέχοντάς τους μια τεράστια ποικιλία πόρων, εργαλείων και πλατφορμών για να βελτιώσουν τις διδακτικές τους πρακτικές. Τα συστήματα

διαχείρισης μάθησης επιτρέπουν τον σχεδιασμό μαθημάτων, την παράδοση περιεχομένου και την αξιολόγηση (Perera & Aboal, 2019). Τα ψηφιακά εγχειρίδια και οι διαδικτυακοί πόροι προσφέρουν ενημερωμένο και διαδραστικό εκπαιδευτικό υλικό (UNICEF, 2020). Το εκπαιδευτικό λογισμικό και οι εφαρμογές διευκολύνουν τις αξιολογήσεις, παρακολουθούν την πρόοδο των μαθητών και παρέχουν δεδομένα σε πραγματικό χρόνο για την ενημέρωση των διδακτικών αποφάσεων (Gómez-Galán et al., 2021). Η τεχνολογία δίνει επίσης ευκαιρίες επαγγελματικής εξέλιξης για εκπαιδευτικούς μέσω διαδικτυακών σεμιναρίων, διαδικτυακών μαθημάτων και συνεργατικών δικτύων.

Η τεχνολογία διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στον εξοπλισμό των μαθητών με βασικές δεξιότητες του 21ου αιώνα που είναι απαραίτητες για την επιτυχία στην ψηφιακή εποχή. Ο ψηφιακός γραμματισμός, η κριτική σκέψη, η επίλυση προβλημάτων, οι δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας καλλιεργούνται μέσω της χρήσης της τεχνολογίας στην εκπαίδευση (Perera & Aboal, 2019). Οι μαθητές μαθαίνουν να πλοηγούνται και να αξιολογούν τις ψηφιακές πληροφορίες, να συμμετέχουν σε διαδικτυακές συζητήσεις και να συνεργάζονται με συνομηλίκους χρησιμοποιώντας διάφορα ψηφιακά εργαλεία (UNICEF, 2020). Με την ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση, οι μαθητές αναπτύσσουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για να εξελιχθούν σε μια κοινωνία που βασίζεται στην τεχνολογία (Gómez-Galán et al., 2021).

Παρά τα πολλά οφέλη της, η ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση συνοδεύεται από προκλήσεις. Η άνιση πρόσβαση στην τεχνολογία και το ψηφιακό χάσμα παρουσιάζουν εμπόδια στη δίκαιη εκπαίδευση. Απαιτούνται επαρκής υποδομές και συνδεσιμότητα για να εξασφαλιστεί η ευρεία πρόσβαση. Οι ανησυχίες για το απόρρητο και την ασφάλεια γύρω από τα δεδομένα των μαθητών απαιτούν προσεκτική διαχείριση (Frolova et al., 2020). Ο γρήγορος ρυθμός των τεχνολογικών εξελίξεων απαιτεί συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη για τους εκπαιδευτικούς ώστε να παραμένουν ενημερωμένοι και ικανοί στην αποτελεσματική χρήση της τεχνολογίας (UNICEF, 2020).

Μεθοδολογία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Σκοποί και στόχοι της μελέτης

Η παρούσα μελέτη έχει ως κύριο σκοπό τη διερεύνηση της συσχέτισης του οικονομικού υπόβαθρου των Ελλήνων με την ικανοποίησή τους από το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας. Όσον αφορά τους συμμετέχοντες στην έρευνα μελετήθηκαν τα βασικά δημογραφικά στοιχεία του δείγματος και στη συνέχεια η ικανοποίησή τους από το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας και οι απόψεις τους σχετικά με την ισότητα ευκαιριών ανάλογα της οικονομικής τους κατάστασης. Επιπλέον, μελετήθηκαν διάφορες πτυχές της ικανοποίησης τους τόσο σε ότι αφορά την πληρότητα, την ποιότητα αλλά και την εξέλιξη του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Παράλληλα, στόχος ήταν η διερεύνηση πιθανών συσχετίσεων με τα επιμέρους στοιχεία που προαναφέρθηκαν.

Πληθυσμός μελέτης

Ο πληθυσμός της μελέτης αποτελείται από 137 ενήλικα άτομα που έχουν ολοκληρώσει τη βασική τους εκπαίδευση στην Ελλάδα. Στο δείγμα συμμετείχαν 75 άντρες και 62 γυναίκες.

Ερευνητικό εργαλείο

Ως εργαλείο για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο, το οποίο αποτελούνταν από δύο ενότητες. Η πρώτη ενότητα αφορούσε δημογραφικές ερωτήσεις και αποτελούνταν από 4 ερωτήσεις κλειστού και μία ανοιχτού τύπου. Η δεύτερη ενότητα αφορούσε την ικανοποίηση των ερωτηθέντων σχετικά με την εκπαίδευση στην Ελλάδα και την εξάρτηση αυτής από το οικονομικό υπόβαθρο των ερωτηθέντων. Αποτελούνταν συνολικά από 11 ερωτήσεις 5-βαθμης κλίμακας Likert (1= Καθόλου και 5=Πάρα πολύ).

Ερευνητική διαδικασία

Η διανομή των ερωτηματολογίων έγινε μέσω της πλατφόρμας Google Forms κατόπιν δημοσίευσης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Έγινε ενημέρωση των συμμετεχόντων για το σκοπό της έρευνας με τη διευκρίνιση πως η συμμετοχή τους είναι εθελοντική και ανώνυμη και πως οι απαντήσεις τους θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς.

Στατιστική επεξεργασία

Η καταχώρηση των δεδομένων έγινε με τη χρήση του προγράμματος Microsoft Excel 2013 ενώ η στατιστική επεξεργασία τους έγινε με το στατιστικό πακέτο IBM Statistics SPSS 23.0. Ανάλογα των δεδομένων διαφέρει ο τρόπος επεξεργασίας των στοιχείων. Αρχικά, αναλύθηκαν οι συχνότητες εμφάνισης των χαρακτηριστικών. Όλες οι μεταβλητές είναι ποιοτικές μεταβλητές εκτός από την ηλικία που είναι ποσοτική μεταβλητή. Αρχικά, παρουσιάστηκαν πίνακες συχνοτήτων και διαγράμματα για το εκάστοτε ερώτημα προκειμένου να αποκτηθεί μία γενική εικόνα των χαρακτηριστικών του δείγματος. Επίσης σχολιάστηκε η επικρατούσα τιμή των μεταβλητών. Στη συνέχεια, έγιναν διαφορές μεταξύ των μεταβλητών μέσω του ελέγχου χ τετράγωνο για τις κατηγορικές μεταβλητές και του ελέγχου ANOVA για μεταβλητές που ήταν ποσοτικές και κατηγορικές. Στους δύο αυτούς ελέγχους δεν προέκυψε κανένα στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα για το δείγμα. Για την συσχέτιση μεταξύ των ιεραρχικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός συντελεστής συσχέτισης Spearman διότι οι ιεραρχικές μεταβλητές δεν πληρούν την προϋπόθεση της κανονικότητας. Από τα αποτελέσματα παρουσιάζονται μόνο στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις. Τα αποτελέσματα που αξιολογήθηκαν ως στατιστικά σημαντικά είχαν P-value <0,05 (βαθμός βεβαιότητας 95%) ή P- value <0,01 (βαθμός βεβαιότητας 99%).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Αποτελέσματα

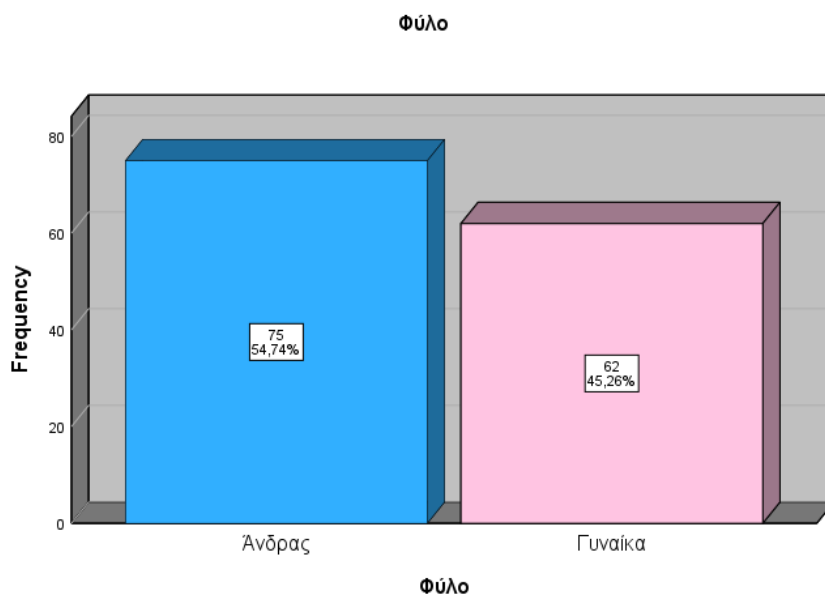
Ανάλυση πινάκων συχνοτήτων

Φύλο

Σε ότι αφορά το φύλο των παιδιών 75 άτομα ήταν άντρες (54,7%) και 62 άτομα γυναίκες (45,3%). Άρα, το επικρατέστερο φύλο ήταν το αντρικό.

Φύλο		
	N	%
Άνδρας	75	54,7%
Γυναίκα	62	45,3%

Πίνακας Συχνοτήτων 1

Διάγραμμα 1

Ηλικία

Σε ότι αφορά την ηλικία των συμμετεχόντων το ηλικιακό εύρος ήταν τα 47 ετή, με τη μικρότερη ηλικία τα 18 έτη και τη μεγαλύτερη τα 65 έτη. Η μέση ηλικία ήταν 42,31 έτη και η τυπική απόκλιση 13,962 έτη.

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Ηλικία	137	18	65	42,31	13,962
Valid N (listwise)	137				

Πίνακας Περιγραφικών Στατιστικών 1

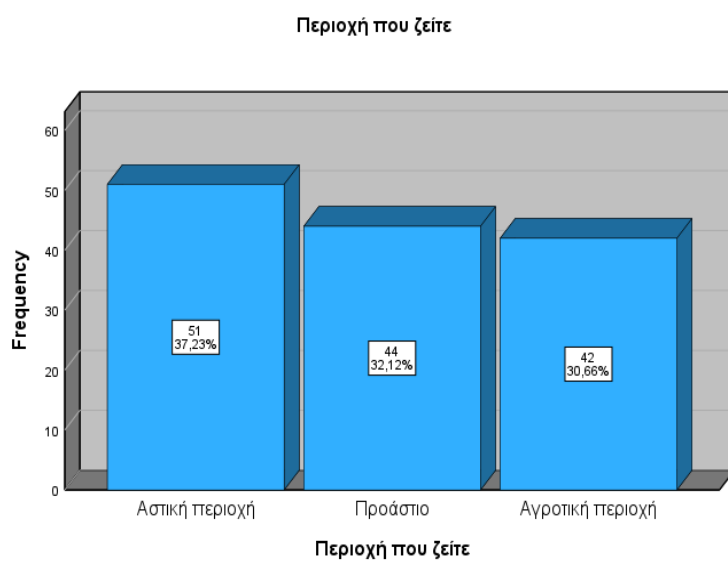
Περιοχή που ζείτε

Σε ότι αφορά την περιοχή που ζουν οι συμμετέχοντες, 51 άτομα ζουν σε αστική περιοχή (37,2%), και 44 άτομα ζουν σε προάστια (32,1%) και 42 άτομα ζουν σε αγροτική περιοχή (30,7%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι η διαμονή σε αστική περιοχή.

Περιοχή που ζείτε

	N	%
Αστική περιοχή	51	37,2%
Προάστιο	44	32,1%
Αγροτική περιοχή	42	30,7%

Πίνακας Συχνότητων 2

Διάγραμμα 2

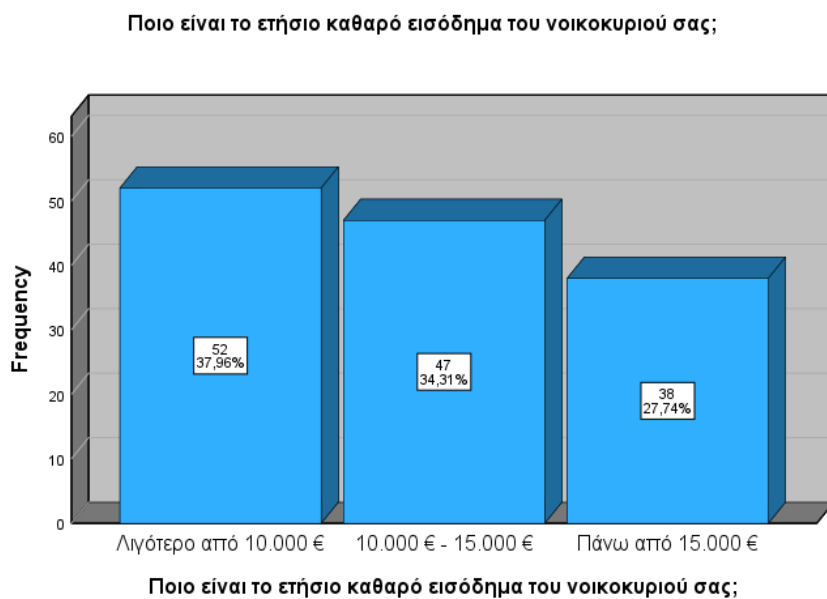
Ποιο είναι το ετήσιο καθαρό εισόδημα του νοικοκυριού σας;

Σε ό τι αφορά το ετήσιο καθαρό εισόδημα του νοικοκυριού των συμμετεχόντων, 52 άτομα δήλωσαν πως είναι λιγότερο από 10.000 € (38%), 47 άτομα δήλωσαν πως είναι από 10.000 € έως 15.000 € (34,3%) 07:38 άτομα δήλωσαν πως είναι άνω των 15.000 € (27,7%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι ετήσιο καθαρό εισόδημα χαμηλότερο των 10.000 €.

Ποιο είναι το ετήσιο καθαρό εισόδημα του νοικοκυριού σας;

	N	%
Λιγότερο από 10.000 €	52	38,0%
10.000 € - 15.000 €	47	34,3%
Πάνω από 15.000 €	38	27,7%

Πίνακας Συχνότητας 3

Διάγραμμα 3

Ποιο είναι το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσής σας;

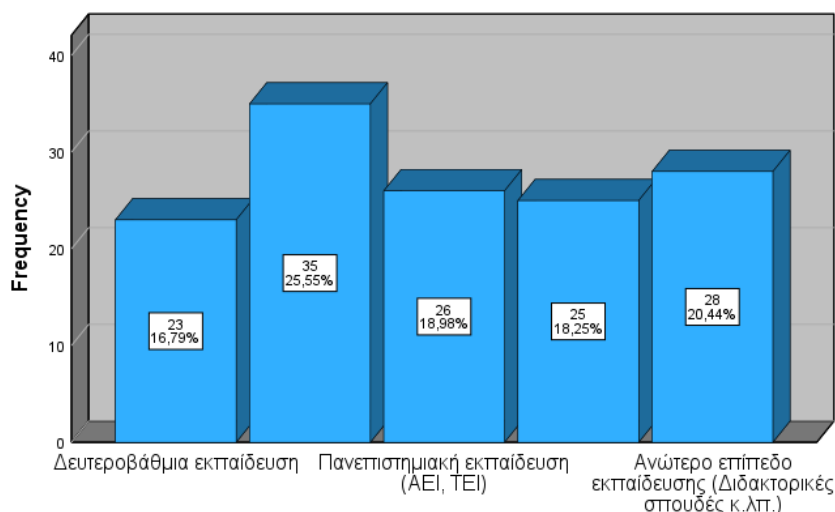
Σε ότι αφορά το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, 23 άτομα έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (16,8%), 35 άτομα έχουν ολοκληρώσει τεχνολογική εκπαίδευση (25,5%), 26 άτομα έχουν ολοκληρώσει πανεπιστημιακή εκπαίδευση (19%), 25 άτομα έχουν ολοκληρώσει μεταπτυχιακή εκπαίδευση (18,2%) και 28 άτομα έχουν ολοκληρώσει ανώτατη εκπαίδευση όπως διδακτορικές σπουδές και λοιπά (20,4%). Άρα, η επικράτηση στην παρατήρηση είναι η ολοκλήρωση τεχνολογικής εκπαίδευσης.

Ποιο είναι το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσής σας;

	N	%
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	23	16,8%
Τεχνολογική εκπαίδευση	35	25,5%
Πανεπιστημιακή εκπαίδευση (ΑΕΙ, ΤΕΙ)	26	19,0%
Μεταπτυχιακή εκπαίδευση	25	18,2%
Ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης (Διδακτορικές σπουδές κ.λπ.)	28	20,4%

Πίνακας Συχνότητων 4

Ποιο είναι το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Ποιο είναι το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Διάγραμμα 4

Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;

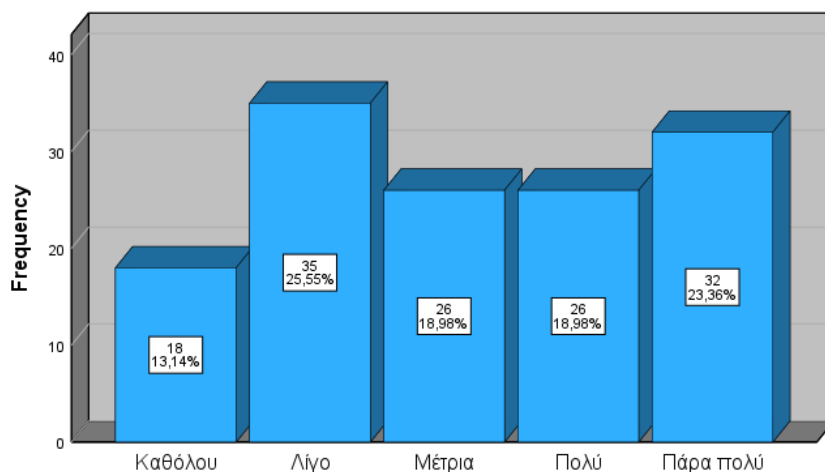
Σε ότι αφορά την ικανοποίηση των συμμετεχόντων από τη δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα, 18 άτομα δήλωσαν πως δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι (13,1%), 35 άτομα δήλωσαν πως είναι λίγο ικανοποιημένοι (25,5%), 26 άτομα δήλωσαν πως είναι μέτρια ικανοποιημένοι (19,0%), 26 άτομα δήλωσαν πως είναι πολύ ικανοποιημένοι (19,0%) και 32 άτομα δήλωσαν πως είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι (23,4%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι το να είναι κανείς λίγο ικανοποιημένος από τη δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;

	N	%
Καθόλου	18	13,1%
Λίγο	35	25,5%
Μέτρια	26	19,0%
Πολύ	26	19,0%
Πάρα πολύ	32	23,4%

Πίνακας Συχνότητων 5

Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;

Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;

Διάγραμμα 5

Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;

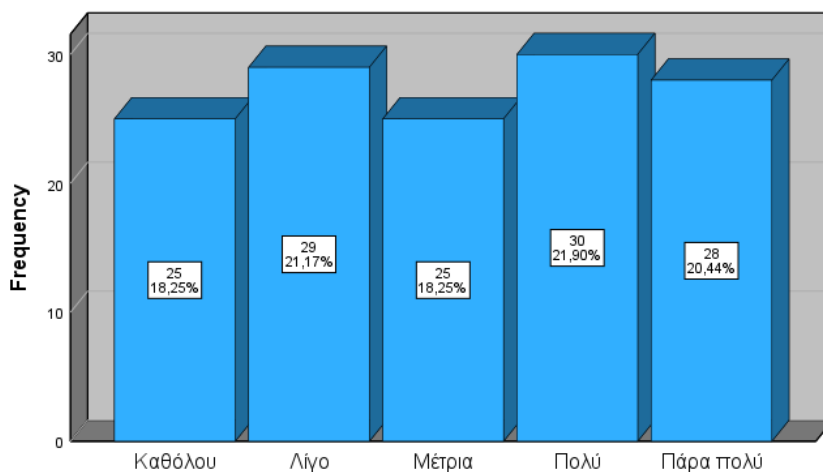
Σε ό τι αφορά την ικανοποίηση των συμμετεχόντων σχετικά με την εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Ελλάδα, 25 άτομα δεν δήλωσαν καθόλου ικανοποιημένα (18,2%), 29 άτομα δήλωσαν λίγο ικανοποιημένα (21,2%), 25 άτομα δήλωσαν μέτρια ικανοποιημένα (18,2%), 30 άτομα δήλωσαν πολύ ικανοποιημένα (21,9%) ήμουν και 28 άτομα δήλωσαν πάρα πολύ ικανοποιημένα (20,4%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι το να είναι κανείς πολύ ικανοποιημένος από την εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;

	N	%
Καθόλου	25	18,2%
Λίγο	29	21,2%
Μέτρια	25	18,2%
Πολύ	30	21,9%
Πάρα πολύ	28	20,4%

Πίνακας Συχνότητων 6

Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;

Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;

Διάγραμμα 6

Πόσο ικανοποιημένοι είστε με τα κονδύλια που δαπανώνται για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;

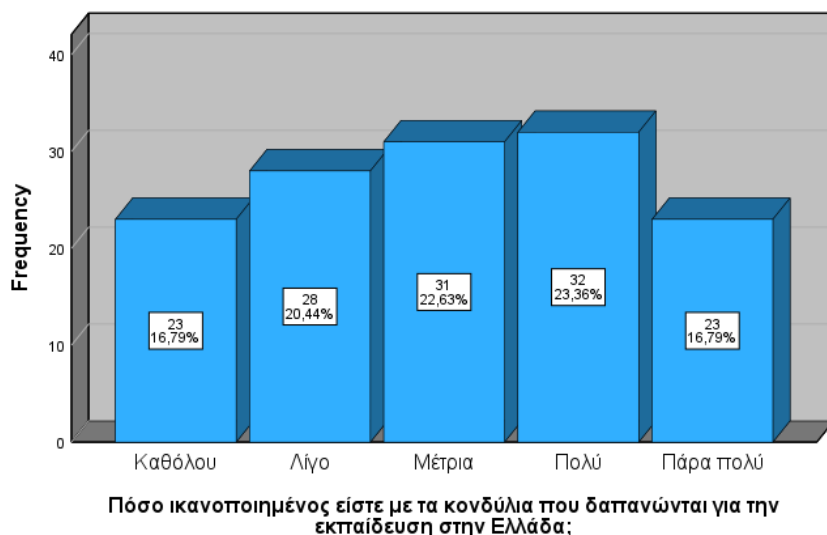
Σε ότι αφορά την ικανοποίηση από τα κονδύλια που δαπανώνται για εκπαιδευτικούς λόγους στην Ελλάδα, 23 άτομα δήλωσε πως δεν είναι καθόλου ικανοποιημένα (16,8%), 28 άτομα δήλωσαν λίγη ικανοποίηση (20,4%), 31 άτομα δήλωσαν μέτρια ικανοποίηση (22,6%), 32 άτομα δήλωσαν πολύ ικανοποιημένα (23,4%) και 23 άτομα δήλωσαν πάρα πολύ ικανοποιημένα (16,8%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι το να δηλώνει κανείς πολύ ικανοποιημένος από τα κονδύλια τα οποία δαπανώνται για εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Πόσο ικανοποιημένοι είστε με τα κονδύλια που δαπανώνται για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;

	N	%
Καθόλου	23	16,8%
Λίγο	28	20,4%
Μέτρια	31	22,6%
Πολύ	32	23,4%
Πάρα πολύ	23	16,8%

Πίνακας Συχνότητων 7

Πόσο ικανοποιημένοι είστε με τα κονδύλια που δαπανώνται για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;

Διάγραμμα 7

Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδομές στην Ελλάδα;

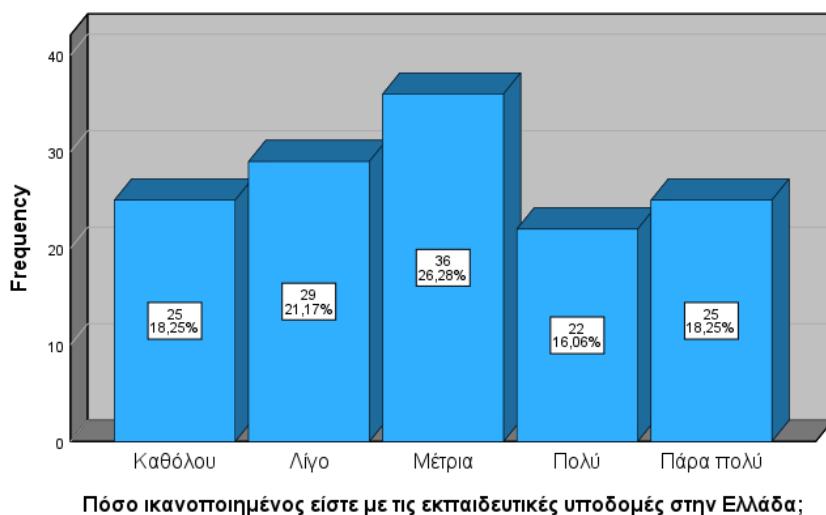
Σε ό τι αφορά την ικανοποίηση από τις εκπαιδευτικές υποδομές στην Ελλάδα, 25 άτομα δήλωσαν πως δεν είναι καθόλου ικανοποιημένα (18,2%), 29 άτομα δήλωσαν λίγη ικανοποίηση (21,2%), 36 άτομα δήλωσαν μέτρια ικανοποίηση (26,3%), 22 άτομα δήλωσαν πολύ ικανοποιημένα (16,1%) και 25 άτομα δήλωσε πάρα πολύ ικανοποιημένα (18,2%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι η μέτρια ικανοποίηση από τις εκπαιδευτικές υποδομές στην Ελλάδα.

Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδομές στην Ελλάδα;

	N	%
Καθόλου	25	18,2%
Λίγο	29	21,2%
Μέτρια	36	26,3%
Πολύ	22	16,1%
Πάρα πολύ	25	18,2%

Πίνακας Συχνότητας 8

Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδομές στην Ελλάδα;

Διάγραμμα 8

Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις ανάγκες της αγοράς εργασίας;

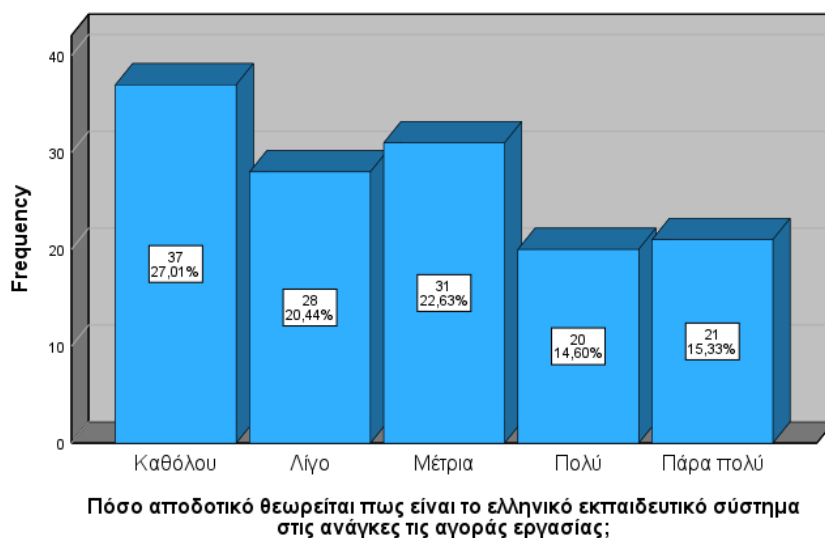
Σε ό τι αφορά το πόσο αποδοτικό θεωρούν οι ερωτηθέντες πως είναι ο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, 37 άτομα δήλωσαν πως δεν το θεωρούν καθόλου αποδοτικό (27%), 28 άτομα δήλωσαν πως είναι λίγο αποδοτικό (20,4%), 31 άτομα δήλωσαν πόσο το θεωρούν μέτρια αποδοτικό (22,6%), 20 άτομα δήλωσαν πως είναι πολύ αποδοτικό (14,6%) και 21 άτομα δήλωσαν πως είναι πάρα πολύ αποδοτικό (15,3%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι πως το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν ανταποκρίνεται καθόλου στις ανάγκες της αγοράς εργασίας

Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις ανάγκες της αγοράς εργασίας;

	N	%
Καθόλου	37	27,0%
Λίγο	28	20,4%
Μέτρια	31	22,6%
Πολύ	20	14,6%
Πάρα πολύ	21	15,3%

Πίνακας Συχνότητων 9

Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις ανάγκες της αγοράς εργασίας;

Διάγραμμα 9

Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικονομικά για την εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτεται πλήρως από το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;

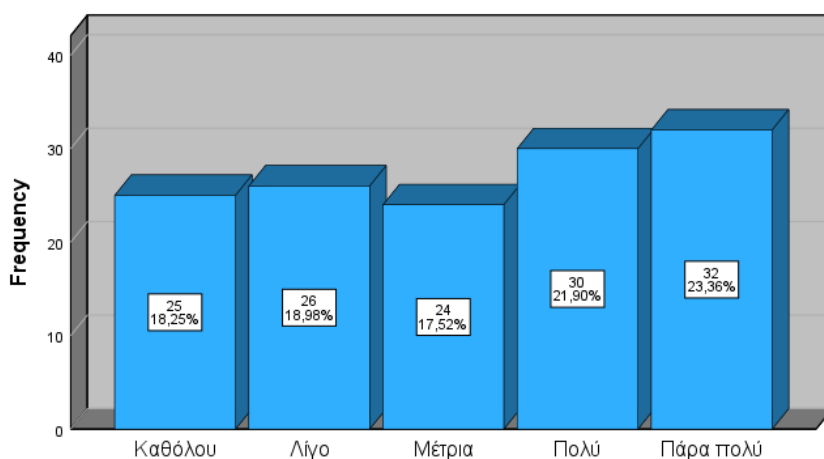
Σε ότι αφορά το βαθμό που μια οικογένεια πρέπει να συμβάλει οικονομικά για την εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτεται πλήρως από το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα, 25 άτομα δήλωσε πως δεν πρέπει να συμβάλει καθόλου (18,2%), 26 άτομα δήλωσαν πως πρέπει να συμβάλλει λίγο (19%), 24 άτομα δήλωσαν πως πρέπει να συμβάλει μέτρια (17,5%), 30 άτομα δήλωσαν πως πρέπει να συμβάλει πολύ (21,9%) και 32 άτομα δήλωσαν πως πρέπει να συμβάλει πάρα πολύ (23,4%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι πως οι συμμετέχοντες θεωρούν πως μια οικογένεια πρέπει να συμβάλει πάρα πολύ οικονομικά για την εκπαίδευση των παιδιών επειδή αυτή δεν καλύπτεται πλήρως από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικονομικά για την εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτεται πλήρως από το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;

	N	%
Καθόλου	25	18,2%
Λίγο	26	19,0%
Μέτρια	24	17,5%
Πολύ	30	21,9%
Πάρα πολύ	32	23,4%

Πίνακας Συχνότητας 10

Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικονομικά για την εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτεται πλήρως από το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;

Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικονομικά για την εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτεται πλήρως από ...

Διάγραμμα 10

Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση καλύτερη από τη δημόσια;

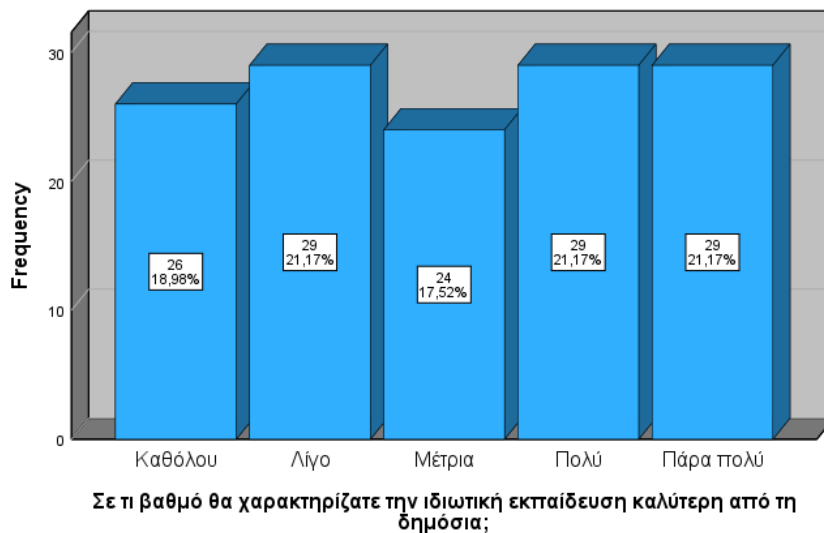
Σε ότι αφορά το βαθμό που οι ερωτηθέντες θα χαρακτήριζαν την ιδιωτική εκπαίδευση καλύτερη από τη δημόσια, 26 άτομα απάντησαν καθόλου (19%), 29 άτομα απάντησαν λίγο (21,2%), 24 άτομα απάντησαν μέτρια (17,5%), 29 άτομα απάντησαν πολύ (21,2%) και 29 άτομα απάντησαν πάρα πολύ (21,2%). Στην ερώτηση αυτή υπάρχει ισοβαθμία ανάμεσα σε 3 παρατηρήσεις μερικοί ερωτηθέντες θεωρούν πως η ιδιωτική εκπαίδευση είναι λίγο καλύτερη από τη δημόσια, κάποιιοι θεωρούν πως είναι πολύ καλύτερη και κάποιιοι άλλοι πάρα πολλοί, δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη επικρατέστερη απάντηση.

Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση καλύτερη από τη δημόσια;

	N	%
Καθόλου	26	19,0%
Λίγο	29	21,2%
Μέτρια	24	17,5%
Πολύ	29	21,2%
Πάρα πολύ	29	21,2%

Πίνακας Συχνότητων 11

Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση καλύτερη από τη δημόσια;

Διάγραμμα 11

Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;

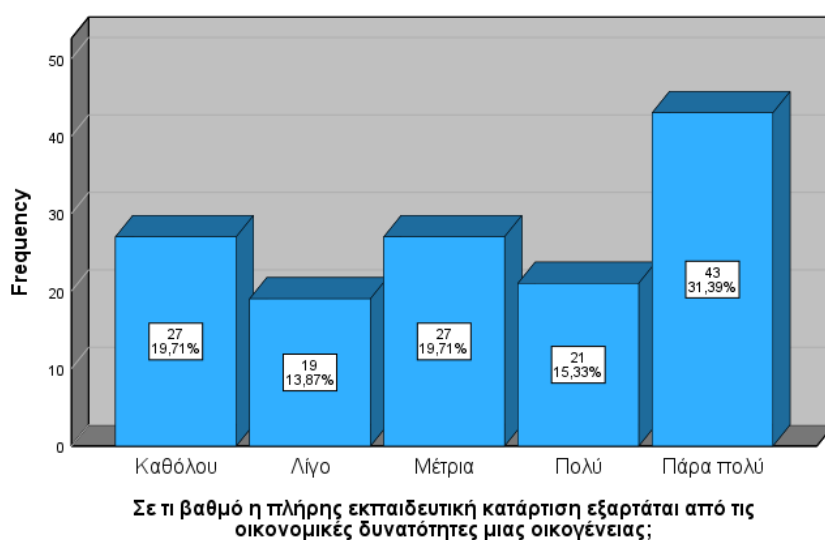
Σε ό τι αφορά το βαθμό που η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας, 27 άτομα απάντησαν πως δεν εξαρτάται καθόλου (19,7%), 19 άτομα απάντησαν πως εξαρτάται λίγο (13,9%), 27 άτομα απάντησαν πως εξαρτάται μέτρια (19,7%), 21 άτομα απάντησαν πως εξαρτάται πολύ (15,3%) και οι 43 άτομα απάντησαν πως εξαρτάται πάρα πολύ (31,4%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι πως η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται πάρα πολύ από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας.

Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;

	N	%
Καθόλου	27	19,7%
Λίγο	19	13,9%
Μέτρια	27	19,7%
Πολύ	21	15,3%
Πάρα πολύ	43	31,4%

Πίνακας Συχνότητων 12

Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;

Διάγραμμα 12

Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;

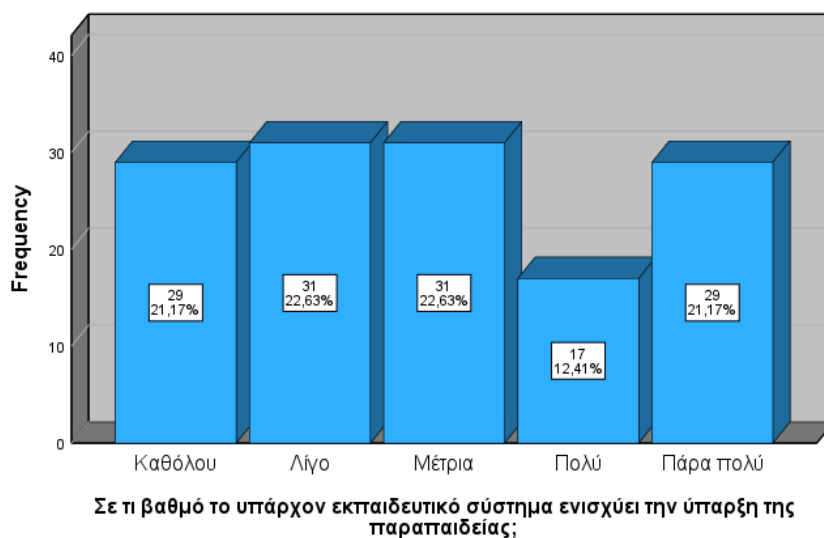
Σε ότι αφορά το βαθμό που το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα σύμφωνα με τους ερωτηθέντες ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας, 29 άτομα δήλωσαν καθόλου (21,2%), 31 άτομα δήλωσαν λίγο (22,6%), 31 άτομα δήλωσαν μέτρια (22,6%), 17 άτομα δήλωσαν πολύ (12,4%) και 29 άτομα δήλωσαν πάρα πολύ (21,2%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι σε ισοβαθμία οι περισσότεροι συμμετέχοντες θεωρούν ότι το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει είτε λίγο είτε μέτρια την ύπαρξη της παραπαιδείας.

Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;

	N	%
Καθόλου	29	21,2%
Λίγο	31	22,6%
Μέτρια	31	22,6%
Πολύ	17	12,4%
Πάρα πολύ	29	21,2%

Πίνακας Συχνότητας 13

Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;

Διάγραμμα 13

Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;

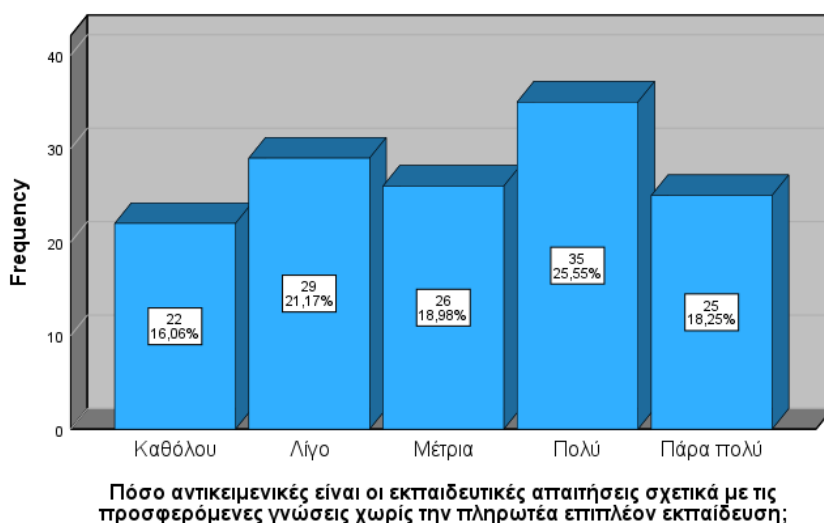
Σε ό τι αφορά το πόσο αντικειμενικές θεωρούν οι ερωτηθέντες πώς είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση, 22 άτομα δήλωσαν καθόλου (16,1%), 29 άτομα δήλωσαν λίγο (21,2%). 26 άτομα δήλωσαν μέτρια (19%). 35 άτομα δήλωσαν πολύ (25,5%) και 25 άτομα δήλωσαν πάρα πολύ (18,2%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι πως οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις θεωρούνται πολύ αντικειμενικές σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση.

Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;

	N	%
Καθόλου	22	16,1%
Λίγο	29	21,2%
Μέτρια	26	19,0%
Πολύ	35	25,5%
Πάρα πολύ	25	18,2%

Πίνακας Συχνότητων 14

Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;

Διάγραμμα 14

Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτως με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;

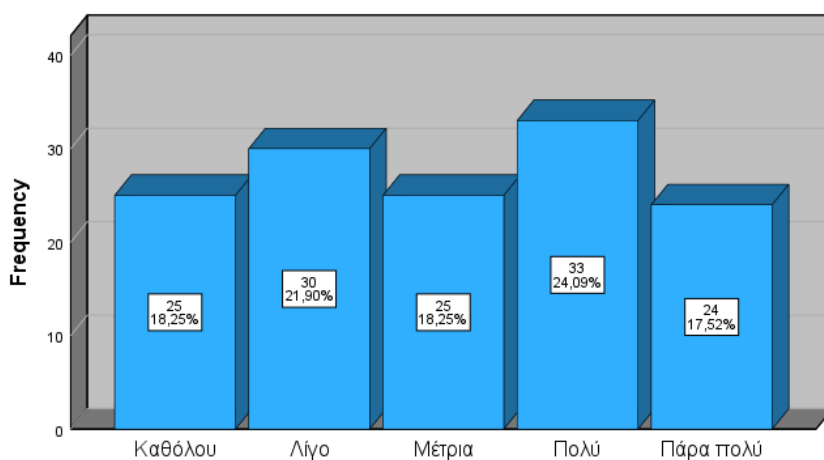
Σε ότι αφορά το βαθμό που οι ερωτηθέντες θεωρούν πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτως με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου, 25 άτομα δήλωσαν καθόλου (18,2%), 30 άτομα δήλωσαν λίγο (21,9%), 25 άτομα δήλωσαν μέτρια (18,2%), 33 άτομα δήλωσαν πολύ (24,1%) και 24 άτομα δήλωσαν πάρα πολύ (17,5%). Άρα, η επικρατέστερη παρατήρηση είναι πως σε μεγάλο βαθμό υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτως με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου.

Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτως με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;

	N	%
Καθόλου	25	18,2%
Λίγο	30	21,9%
Μέτρια	25	18,2%
Πολύ	33	24,1%
Πάρα πολύ	24	17,5%

Πίνακας Συχνότητων 15

Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτως με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;

Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτως με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;

Διάγραμμα 15

Συσχετίσεις

Έλεγχος χ^2

Φύλο		
Μεταβλητή	Τιμή ελεγκο συνάρτησης	P-value
Πόσο ικανοποιημένος είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;	4.612	0.329
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;	4.944	0.293
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τα κονδύλια που δαπαν για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;	1.703	0.790
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδο στην Ελλάδα;	2.459	0.652
Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπα ανάγκες τις αγορές εργασίας;	2.170	0.705
Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικον εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτει κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;	3.453	0.485
Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση τη δημόσια;	0.244	0.993
	2.366	0.669

Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;		
Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;	3.032	0.553
Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;	3.669	0.453
Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτων με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;	1.986	0.738

Πίνακας Χ² 1

Όλες οι τιμές p-value είναι μεγαλύτερες του 0,05. Άρα, καμία μεταβλητή δεν διαφοροποιείται σε ότι αφορά το φύλο των ερωτηθέντων.

Περιοχή διαμονής		
Μεταβλητή	Τιμή ελεγχο συνάρτησης	P-value
Πόσο ικανοποιημένος είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;	6,993	0.537
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;	4.910	0.067
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τα κονδύλια που δαπαν για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;	6,358	0.607
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδο στην Ελλάδα;	7,644	0.469
	9,655	0.290

Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις ανάγκες της αγοράς εργασίας;		
Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει στην εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτει κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;	8,753	0.364
Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση τη δημόσια;	3,271	0.916
Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;	13,716	0.089
Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;	3,465	0.902
Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;	8,500	0.386
Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτων με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;	14,992	0.059

Πίνακας Χ² 2

Όλες οι τιμές p-value είναι μεγαλύτερες του 0,05. Άρα, καμία μεταβλητή δεν διαφοροποιείται σε ότι αφορά τον τόπο διαμονής των ερωτηθέντων.

Ετήσιο καθαρό εισόδημα		
Μεταβλητή	Τιμή ελεγχου συνάρτησης	P-value
Πόσο ικανοποιημένος είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;	3,416	0.906
	10,878	0.209

Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;		
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τα κονδύλια που δαπαν για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;	7,737	0.460
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδο στην Ελλάδα;	8,860	0.354
Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπα ανάγκες τις αγοράς εργασίας;	9,354	0.313
Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικονομικά στην εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτει το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;	3,370	0.909
Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση ως καλύτερη από τη δημόσια;	3,318	0.612
Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;	6,959	0.541
Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;	10,204	0.251
Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;	13,967	0.083
Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτων με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;	3,939	0.863

Πίνακας Χ² 3

Όλες οι τιμές p-value είναι μεγαλύτερες του 0,05. Άρα, καμία μεταβλητή δεν διαφοροποιείται σε ότι αφορά τον τόπο διαμονής των ερωτηθέντων.

Ετήσιο καθαρό εισόδημα		
Μεταβλητή	Τιμή ελεγχο συνάρτησης	P-value
Πόσο ικανοποιημένος είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;	16,625	0.410
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;	20,127	0.215
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τα κονδύλια που δαπαν για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;	13,089	0.666
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδο στην Ελλάδα;	25,725	0.058
Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπα ανάγκες τις αγορές εργασίας;	9,584	0.887
Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικονομικά στην εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτεται από το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;	10,656	0.830
Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση ως καλύτερη από τη δημόσια;	19,937	0.328
Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;	20,233	0.210

Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;	13,524	0.634
Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;	9,743	0.880
Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτων με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;	16,166	0.441

Πίνακας Χ² 4

Όλες οι τιμές p-value είναι μεγαλύτερες του 0,05. Άρα, καμία μεταβλητή δεν διαφοροποιείται σε ότι αφορά το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων.

Έλεγχος ANOVA

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Πόσο ικανοποιημένος είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;	Between Groups	78,484	45	1,744	,882	,674
	Within Groups	179,881	91	1,977		
	Total	258,365	136			
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;	Between Groups	94,947	45	2,110	1,093	,354
	Within Groups	175,695	91	1,931		
	Total	270,642	136			
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τα κονδύλια που δαπανώνται για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;	Between Groups	67,969	45	1,510	,781	,819
	Within Groups	175,914	91	1,933		
	Total	243,883	136			
Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδομές στην Ελλάδα;	Between Groups	82,542	45	1,834	,993	,499
	Within Groups	168,100	91	1,847		
	Total	250,642	136			
Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις ανάγκες της αγοράς εργασίας;	Between Groups	92,047	45	2,045	1,056	,405
	Within Groups	176,274	91	1,937		
	Total	268,321	136			
Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικονομικά για την εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτεται πλήρως από το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;	Between Groups	81,161	45	1,804	,819	,769
	Within Groups	200,474	91	2,203		
	Total	281,635	136			
Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση καλύτερη από τη δημόσια;	Between Groups	94,175	45	2,093	1,037	,432
	Within Groups	183,562	91	2,017		
	Total	277,737	136			
Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;	Between Groups	99,572	45	2,213	,950	,567
	Within Groups	211,990	91	2,330		
	Total	311,562	136			
Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;	Between Groups	79,629	45	1,770	,809	,782
	Within Groups	198,940	91	2,186		
	Total	278,569	136			
Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;	Between Groups	88,825	45	1,974	1,108	,334
	Within Groups	162,124	91	1,782		
	Total	250,949	136			
Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτων με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;	Between Groups	78,731	45	1,750	,883	,673
	Within Groups	180,262	91	1,981		
	Total	258,993	136			

Πίνακας ANOVA 1

Όλες οι τιμές p-value είναι μεγαλύτερες του 0,05. Άρα, καμία μεταβλητή δεν διαφοροποιείται σε ότι αφορά την ηλικία των ερωτηθέντων.

Συντελεστής Spearman

Το πόσο ικανοποιημένος είναι κανείς με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα βρέθηκε να έχει αρνητική συσχέτιση βάσει του πόσο ικανοποιημένος είναι από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα με $\rho = -0.214$ και $p\text{-value} = 0,012$.

Ο βαθμός που θεωρεί κανείς πως το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας βρέθηκε να έχει θετική συσχέτιση βάσει του βαθμό που θεωρεί ότι η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας, με $\rho = 0.187$ και $p\text{-value} = 0,029$.

Ο βαθμός που θεωρεί πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτως με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου βρέθηκε να έχει θετική συσχέτιση βάσει του βαθμό που θεωρεί ότι η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας, με $\rho = 0.170$ και $p\text{-value} = 0,046$.

Correlations			
		Πόσο ικανοποιημένος είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;	Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;
Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευση στην Ελλάδα;	Correlation Coefficient	-,214*	
	Sig. (2-tailed)		0,012
	N		137
Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;	Correlation Coefficient		,187*
	Sig. (2-tailed)		0,029
	N		137
Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτως με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;	Correlation Coefficient		,170*
	Sig. (2-tailed)		0,046
	N		137
* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).			

Πίνακας Συσχετίσεων 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συμπεράσματα - Συζήτηση.

Η μελέτη αυτή εξετάζει το ρόλο της εκπαίδευσης και του ανθρώπινου κεφαλαίου στην οικονομική ανάπτυξη. Η εκπαίδευση είναι απαραίτητη για την οικονομική ανάπτυξη. Χωρίς καλή εκπαίδευση δεν μπορεί να υπάρξει οικονομική ανάπτυξη. Ένα ισορροπημένο εκπαιδευτικό σύστημα όχι μόνο συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη, αλλά αυξάνει επίσης την παραγωγικότητα και δημιουργεί κατά κεφαλήν εισόδημα για τα άτομα. Ο αντίκτυπος αυτός είναι ορατός στο μικροεπίπεδο των μεμονωμένων νοικοκυριών. Είναι πιθανό ότι μόνο η ευρεία δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η καθολική πρωτοβάθμια εκπαίδευση μπορούν να προσφέρουν τον εμπλουτισμό του ανθρώπινου κεφαλαίου που χρειάζονται οι αναπτυσσόμενες χώρες για να βγάλουν μεγάλο μέρος του πληθυσμού από τη φτώχεια. Στις ανεπτυγμένες χώρες, η τριτοβάθμια εκπαίδευση των νέων διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη. Η εκπαίδευση επιφέρει πολλά οφέλη στην οικονομία, την πολιτική και την κοινωνία στο σύνολό της (Wolfe και Zuvekas, 1997). Η συσσώρευση ανθρώπινου κεφαλαίου αυξάνει την παραγωγικότητα της εργασίας, η οποία με τη σειρά της επεκτείνει την οικονομία και αυξάνει τη διάχυση της γνώσης.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας έγινε προσπάθεια της διερεύνησης της συσχέτισης του οικονομικού υπόβαθρου των Ελλήνων με την ικανοποίησή τους από το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας. Το δείγμα αποτελούνταν από 137 άτομα, 75 άντρες και 62 γυναίκες με μέση ηλικία τα 42,31 έτη. Αφού έγινε εκτενής ανάλυση των επιμέρους απαντήσεων του δείγματος, επεξηγήθηκαν οι στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις που προέκυψαν.

Στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση προέκυψε ανάμεσα στο πόσο ικανοποιημένος είναι κανείς με την εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στο πόσο ικανοποιημένος είναι από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Ο βαθμός που θεωρεί κανείς πως το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας βρέθηκε να έχει θετική συσχέτιση βάσει του βαθμού που θεωρεί ότι η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας και βάσει του βαθμού που θεωρεί ότι η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας.

Γενικότερα, είναι φανερό πως οι έννοιες είναι αρκετά σύνθετες και χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης. Τα ζητήματα που αφορούν την εκπαίδευση και την οικονομία είναι περίπλοκα και θα ήταν χρήσιμη η διεξαγωγή επιπλέον ερευνών που μελετούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά

των ερωτώμενων προκειμένου να γίνει καλύτερη σύγκριση των αποτελεσμάτων με τις βιβλιογραφικές πηγές. Έτσι λοιπόν, διακρίνεται η ανάγκη να γίνει πιο λεπτομερής και μεγαλύτερης κλίμακας μελέτες οι οποίες θα διερευνούν τις μεταβλητές αυτές αλλά και τις μεταξύ τους συσχετίσεις προκειμένου να μπορούν να γενικευτούν τα συμπεράσματα.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Αστέρη, Α. (2021). Καλλιεργώντας την επιχειρηματικότητα στα Εργαστήρια

Γκόβας, Δ., Παππούλης, Π., & Χαρατσής, Ι. (2016). Η οικονομική της εκπαίδευσης.

Δεξιότητων 21ου αιώνα. In 1st JA Greece Conference. Αθήνα: JA Greece. Retrieved

Δημαράς Λ. (1990). Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε, εκδ. Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, τόμος Β΄, Αθήνα, σελ. 229.

Δημαράς, Α. (2013). Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης, Το ανακοπτόμενο άλμα. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Επιχειρηματική Εκπαίδευση στο Σχολείο στην Ευρώπη : Κύριες Επισημάνσεις του Δικτύου EYPYΔΙΚΗ, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2797/03304>

Ζολώτας Ξ. (1959). Οικονομική Ανάπτυξης και Τεχνική Εκπαίδευση, Εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος (Αρχείο Μελετών και Ομιλιών), Αθήνα.

Ιμβριώτη Ρ. (1983). Παιδεία και κοινωνία, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Καζαμιάς Α. (1983). Εκπαιδευτική Κρίση στην Ελλάδα και οι Ιδιαιτερότητες της: Μια Ιστορική Συγκριτική Προσέγγιση, Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών, τ. 58. (415- 467).

Καραφύλλης Α. (2002). Νεοελληνική Εκπαίδευση: Δύο Αιώνες Μεταρρυθμιστικών Προσπαθειών, εκδ. Κριτική, Αθήνα.

Κάτσικας, Χ. & Θεριανός, Κ. (2007). Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευση. Αθήνα: Σαββάλας.

Μπουζάκης Σ. (1991). Νεοελληνική Εκπαίδευση, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

Μπουζάκης Σ. (1995). Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα. Πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια Γενική και Τεχνικο-Επαγγελματική Εκπαίδευση, Gutenberg, Αθήνα.

Μπουζάκης, Σ. (2000). Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821 - 1985). Αθήνα: Gutenberg.

- Παππάς Α. (1990). Σύγχρονη θεωρία και Πράξη της Παιδείας, τομ. Α, εκδ. Δελφοί, Αθήνα.
- Παππάς Β. (2006). Epixeirein.gr Επιχειρηματικότητα Ευκαιρίας Vs Επιχειρηματικότητα Ανάγκης, Ανάκτηση από: <https://epixeirein.gr/2007/12/05/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%82-vs-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5/>
- Υπουργείο Παιδείας Έρευνας & Θρησκευμάτων (2017). Από το Σήμερα... στο Νέο Σχολείο με Πρώτα το Μαθητή. Ανακτήθηκε 10 Ιανουαρίου από <http://archive.minedu.gov.gr/home/neo-sxoleio?showall=1>
- Whitty, G. (2008). Changing modes of teacher professionalism: traditional, managerial.
- Φραγκουδάκη Α. (1979). Η Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση και η Ιδεολογία της, εκδ. Σύγχρονα θέματα, Ι, 9-22.

Ξενόγλωσση

- Ainsworth, M.K. Beegle and A. Nyamete, (1995), The Impact of Female Schooling on Fertility and Contraceptive, LSMS Working Papers 110, Washington, DC: World Bank
- Agency, Eurydice, (2017). European Education and Culture Executive. from <https://jagreece.org/ekpaideusi-gia-tin-epixeirimatikotita/>
- Alvarez, R. D., DeNoble, A. F., & Jung, D. (2006). Educational curricula and self-efficacy: Entrepreneurial orientation and new venture intentions among university students in Mexico. *International Research in the Business Disciplines*, 5(06), 379–403. [https://doi.org/10.1016/S1074-7877\(06\)05019-7](https://doi.org/10.1016/S1074-7877(06)05019-7)
- Anthonia, T. (2012). Education and Economic Growth in Nigeria: A Comparative Analytical Approach. *European Journal of Globalization and Development Research*, Vol. 5, (1)

Antonicic, B., Bratkovic Kregar, T., Singh, G., & DeNoble, A. F. (2015). The big five personality–entrepreneurship relationship: Evidence from S Slovenia. *Journal of Small Business Management*, 53(3), 819–841.

Argyriou, A., & Iordanidis, G. (2014). Management and Administration Issues in Greek Secondary Schools: Self-Evaluation of the Head Teacher Role. *Education Research International*, 2014.

Becker, Gray S. (1964), *Human Capital*, New York, Columbia University Press.

Behrman, Jere R. (1990), *Human Resource Led Development, Review of Issues and Development*, New Delhi, India: ARTEP/ILO.

Behrman, Jere R. and B.L. Wolfe (1987), “How does Mother’s Schooling Affect the Family’s Health, Nutrition, Medical Care Usage and Household?”, *Journal of Econometrics*, 36.

Bell, R. (2015). Developing the next generation of entrepreneurs: Giving students the opportunity to gain experience and thrive. *International Journal of Management Education*, 13(1), 37–47. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2014.12.002>

Birdsall, N. (1993), “Social Development in Economic Development”, World Bank Policy research working Papers, WPS 1123, Washington DC

Blanden, J., Gregg, P., & Macmillan, L. (2007). Accounting for intergenerational income persistence: Noncognitive skills, ability, and education. *The Economic Journal*, 117(519), C43-C60.

Blaug M. (1970). *An Introduction to the Economics of Education*, England, Penguin Books, UK.

Bourguignon, F. (1995), “Equity and Economic Growth: Permanent questions and Changing Answers”, prepared for the Human Development Report, UNDP.

Bourguignon, F. and C. Morrison (1990), “Income Distribution, Development and Foreign Trade: A Cross-sectional Analysis”, *European Economic Review*, 34

Bowman, M. J. (1966). The human investment revolution in economic thought. *Sociology of education*, 39(2), 111-137.

Burtless, G. (1996). Worsening American income inequality: is world trade to blame?. *The Brookings Review*, 14(2), 26.

Callaghan, C., & Venter, R. (2011). An investigation of the entrepreneurial orientation, context and entrepreneurial performance of inner-city Johannesburg street traders. *Southern African Business Review*, 15(1), 28–48.

Card, D., & Krueger, A. B. (1992). Does school quality matter? Returns to education and the characteristics of public schools in the United States. *Journal of political Economy*, 100(1), 1-40.

Dension, E.F. (1962), *Sources of Economic Growth in the United States and alternative Before Us*, New York, Committee for Economic development.

Deraniyagala, S. (1995), *Technical Change and Efficiency in Sri Lanka`s Manufacturing Industry*, D. Phil, Oxford.

Dimitrakopoulos, I. N. (2004). *Analytical Report on Education: National Focal Point for Greece*, Athens: ANTIGONE–Information and Documentation Centre.

Entrepreneurship education. (2022). Retrieved 27 June 2022, from https://singlemarket.economy.ec.europa.eu/smes/supporting-entrepreneurship/entrepreneurshipeducation_en

European Commission (2015). *Education and Training Monitor 2015. Greece*. Ανακτήθηκε 28 Δεκεμβρίου 2017 από http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/tools/docs/2015/monitor2_015-greece_en.pdf

Eurydice (2011). *Organisation of the education system in Greece*. Ανακτήθηκε 28 Δεκεμβρίου 2017 από <https://estudandoeducacao.files.wordpress.com/2011/05/grc3a9cia.pdf>

Frolova, E.V, Rogach, O.V., Ryabova, T.M. (2020). Digitalization of education in modern

Galor, O., & Tsiddon, D. (1997). The distribution of human capital and economic growth. *Journal of Economic Growth*, 2(1), 93-124.

Georgiadis N. (2007). Educational Reforms in Greece (1959-1997) and Human Capital Theory, *Journal of Critical Education Policy Studies*, Volume 5, Number 2.

Goldin, C. D., & Katz, L. F. (2008). *The race between education and technology*. Harvard University Press.

Gómez-Galán, J., Martínez-López, J.Á., Lázaro-Pérez, C., Fernández-Martínez, M. del M. (2021). Usage of Internet by University Students of Hispanic Countries: Analysis Aimed at Digital Literacy Processes in Higher Education. *European Journal of Contemporary Education*. 10(1): 53-65.

Harberger, A. C. (1998). A vision of the growth process. *The American Economic Review*, 88(1), 1-32.

Heckman, J. J., & Rubinstein, Y. (2001). The importance of noncognitive skills: Lessons from the GED testing program. *The American Economic Review*, 91(2), 145-149.

Hertz, T., Jayasundera, T., Piraino, P., Selcuk, S., Smith, N., & Verashchagina, A. (2007). The inheritance of educational inequality: International comparisons and fifty-year trends. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 7(2), Article 10.

Hobsbawm, E. (2005). *Η εποχή των επαναστάσεων 1789-1848*. Αθήνα: MIET.

IIASA (2008) *Economic Growth in Developing Countries: Education Proves Key*, Policy Brief #3 <http://www.iiasa.ac.at/web/home/resources/publications/IIASAPolicyBriefs/pb03-web.pdf>

Jamison, D. and P. Moock (1994), "Farmer Education and Farmer Efficiency in the Nepal: The Role of Schooling", *World Development*, 12.

Jerrim, J., & Macmillan, L. (2015). Income inequality, intergenerational mobility, and the Great Gatsby Curve: Is education the key? *Social Forces*, 94(2), 505-533.

Johnes, G. (1993). *The economics of education*. London: Macmillan.

Johnes, G., & Johnes, J. (Eds.). (2004). *International handbook on the economics of education* (pp. 613-627). Cheltenham^ eUKNorthampton UK: Edward Elgar.

Kalinina, S.D. (2018). Tsifrovaya pedagogika: revolyutsionnyi sdvig v pedagogicheskoi paradigme ili novoe videnie sovremennoi obrazovatel'noi sredy? [Digital pedagogy: a revolutionary shift in the pedagogical paradigm or a new vision of the modern educational environment?]. *Obrazovanie i obshchestvo*. 5(112): 32-36.

- Lovenheim, M., & Turner, S. E. (2017). *Economics of education*. Macmillan Higher Education.
- Lucas, R. E. (1998). On the mechanics of economic development. *Econometric Society Monographs*, 29, 61-70.
- Mincer, J. (1975). Education, experience, and the distribution of earnings and employment: an overview. *Education, income, and human behavior*, 71-94.
- Ogbeba, E. P. (2015). *Role of Education on Economic Growth: the Quality and Quantity Measures* (Master's thesis, Eastern Mediterranean University (EMU)-Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ)).
- Ozturk, I. (2008). The role of education in economic development: a theoretical perspective. Available at SSRN 1137541.
- Perera, M. & Aboal, D. (2019). The impact of a mathematics computerassisted learning platform on students' mathematics test scores. *MERIT Working Papers*. [Electronic resource]. URL: <http://www.merit.unu.edu> (date of access: 09.03.2021).
- Perotti, R. (1993). Political equilibrium, income distribution, and growth. *The Review of Economic Studies*, 60(4), 755-776.
- Psacharopoulos, G. (1984), "The Contribution of Education to Economic Growth: International Comparisons", Cambridge, Ballinger Publishing Co.
- Psacharopoulos, G. (1994), "Returns to Investment in Education: Aglobal Update", *World Development*, 22(9).
- Schultz, T.W. (1961), "Investment in human Capital", *American Economic Review*, 51(1).
- scientific discourse: new trends and risks analysis. *European Journal of Contemporary Education*. 9(2): 313-336.
- Solon, G. (2004). A model of intergenerational mobility variation over time and place. In M. Corak (Ed.), *Generational income mobility in North America and Europe* (pp. 38-47). Cambridge University Press.
- Stiglitz, J. E. (2012). *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*. W. W. Norton & Company.

Tsakoglou, P., & Cholezas, I. (2005). Education and inequality in Greece.

Tsamadias, C., & Kyratzi, P. (2014). Efficiency and productivity of Greek higher technological educational institutions: an assessment over the period 2005–2009. *International Journal of Education Economics and Development*, 5(3), 241-256.

UNESCO (2010) The Central Role of Education in the Millennium Development Goals, MDG Summit High-Level Round Table, 22/09/2010, United Nations, New York Secondary education.

http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED_new/images/education_for_all_international_coordination_new/PDF/analyticalnote.pdf

UNESCO (2012) UNESCO Global Monitoring Report
<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002180/218003e.pdf>

UNICEF Innovation (2020). [Electronic resource]. URL:
<https://www.unicef.org/evaluation/reports#/> (date of access: 11.03.2021).

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2017). Education for people and planet: Creating sustainable futures for all. United Nations.

Wolfe, B. L., & Haveman, R. H. (2002, June). Social and nonmarket benefits from education in an advanced economy. In *Conference series-federal reserve bank of Boston* (Vol. 47, pp. 97-131). Federal Reserve Bank of Boston; 1998.

Wood, A. (1994). North-South trade, employment and inequality: changing fortunes in a skill-driven world. Clarendon press.

Παράρτημα

1. Φύλο

- Άνδρας
- Γυναίκα

2. Ηλικία: _____

3. Περιοχή που ζείτε:

- Αστική περιοχή
- Προάστιο
- Αγροτική περιοχή

4. Ποιο είναι το ετήσιο καθαρό εισόδημα του νοικοκυριού σας;

- Λιγότερο από 10.000 €
- 10.000 € - 15.000 €
- Πάνω από 15.000 €

5. Ποιο είναι το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσής σας;

- Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- Τεχνολογική εκπαίδευση
- Πανεπιστημιακή εκπαίδευση (ΑΕΙ, ΤΕΙ)
- Μεταπτυχιακή εκπαίδευση
- Ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης (Διδακτορικές σπουδές κ.λπ.)

6. Πόσο ικανοποιημένος είστε από την δομή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

7. Πόσο ικανοποιημένος είστε με την εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Ελλάδα;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

8. Πόσο ικανοποιημένος είστε με τα κονδύλια που δαπανώνται για την εκπαίδευση στην Ελλάδα;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

9. Πόσο ικανοποιημένος είστε με τις εκπαιδευτικές υποδομές στην Ελλάδα;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

10. Πόσο αποδοτικό θεωρείται πως είναι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις ανάγκες τις αγοράς εργασίας;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

11. Σε τι βαθμό μια οικογένεια πρέπει να συμβάλλει οικονομικά για την εκπαίδευση των παιδιών της επειδή αυτή δεν καλύπτεται πλήρως από το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

12. Σε τι βαθμό θα χαρακτηρίζατε την ιδιωτική εκπαίδευση καλύτερη από τη δημόσια;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

13. Σε τι βαθμό η πλήρης εκπαιδευτική κατάρτιση εξαρτάται από τις οικονομικές δυνατότητες μιας οικογένειας;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

14. Σε τι βαθμό το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα ενισχύει την ύπαρξη της παραπαιδείας;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

15. Πόσο αντικειμενικές είναι οι εκπαιδευτικές απαιτήσεις σχετικά με τις προσφερόμενες γνώσεις χωρίς την πληρωτέα επιπλέον εκπαίδευση;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ

16. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως υπάρχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα ασχέτων με το οικονομικό υπόβαθρο του κάθε ατόμου;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ